

SIEVIN KUNNAN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA 2023

Sivistyslautakunta 28.11.2023 § 68

Sisältö

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat
 - 1.1 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet
 - 2.1 Varhaiskasvatuksen järjestäminen
 - 2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot
 - 2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua
 - 2.4 Arvoperusta
 - 2.5 Oppimiskäsitys
 - 2.6 Pedagogisesti painottunut kasvun, opetuksen ja hoidon kokonaisuus
 - 2.7 Laaja-alainen osaaminen
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri
 - 3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet
 - 3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt
 - 3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen
 - 4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys
 - 4.2 Pedagoginen dokumentointi
 - 4.3 Monipuoliset toimintatavat
 - 4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä
 - 4.5 Oppimisen alueet
 - 4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkettavia näkökulmia
5. Lapsen tuki
 - 5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut
 - 5.2 Yhteistyö tuen aikana
 - 5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa
 - 5.4 Lapsen tuen arviointi
 - 5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana
 - 5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalvelut
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa
 - 7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti¹. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys². Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustan, toimintakulttuurin ja lapsen tuen näkökulmasta. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa³. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi sopia järjestäjärajat ylittävstä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.⁴

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- esiopetuksen opetussuunnitelma

¹ Varhaiskasvatuslaki 3 §

² HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31

³ Varhaiskasvatuslaki 2 §

⁴ Varhaiskasvatuslaki 22 §

- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁵
- kotoutumissuunnitelma⁶.
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma⁷.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen⁸. Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosi-aali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruot-sinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten⁹. Var-haiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulko-puoliseen toimintansa arviointiin¹⁰. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹¹ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulu-tuksen arviointikeskuksen tuottamia arviointityökaluja.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Kuvauk-sessa määritellään laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvä yhteistyö ja vastuut varhaiskas-vatuslain sekä näiden perusteiden mukaisesti
- varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt
- tukeen liittyvien hallintopäätösten¹² laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta

⁵ Lastensuojelulaki 21 §

⁶ Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

⁷ Suositus

⁸ Varhaiskasvatuslaki 20 §

⁹ Varhaiskasvatuslaki 8 §

¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹¹ Varhaiskasvatuslaki 65–73 §

¹² Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Sievin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) koostuu Opetushallituksen laatiman valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2022) sekä paikallisesti laaditusta kuntakohtaisesta tekstistä. Paikallisesti päätettävät asiat on kirjattu perusteiden alapuolelle kyseisen luvun tai osa-alueen jälkeen. Molemmat tekstit ovat velvoittavia ja ohjaavat Sievin kunnan varhaiskasvatuksen järjestämistä ja toteuttamista eri hoitomuodoissa. Valtakunnallisen ja kuntatason suunnitelmien lisäksi varhaiskasvatusta toteutetaan lapsi- ja ryhmäkohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta (lapsen vasu ja ryhmänvasu). Suunnitelmaa laadittaessa on huomioitu Sievin kunnan laaja hyvinvointikertomus 2021–2023, Sievin kunnan kuntastrategia vuosille 2022-2025, Esiopetuksen opetussuunnitelma ja Varhaiskasvatuksen talous- ja toimintasuunnitelma. Suunnitelma on laadittu suomen kielellä ja on luettavissa sähköisenä Sievin kunnan kotisivuilla.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Varhaiskasvatusta koskevat kansalliset tutkimukset ja arvioinnit toimivat paikallisen arvioinnin ohella pohjana kunnan varhaiskasvatussuunnitelman ja varhaiskasvatustoiminnan jatkuvalle kehittämiselle. Laadunarviointia suoritetaan jatkuvana itsearviointina yksilö-, yksikkö- ja järjestäjätasolla. Tulevaisuudessa varhaiskasvatuksen laadunarvioinnissa hyödynnetään digitaalista laadunarviointiajärjestelmä Valssia.

Sievin varhaiskasvatuksen pedagogiikassa painotetaan positiivista kasvua ja positiivisen pedagogiikan työmenetelmiä. Tavoitteena on löytää lapsen vahvuudet sekä lapsen minäkuvaa vahvistavat luonteenpiirteet rohkaisevan ohjauksen ja kannustavan palautteen avulla. Varhaiskasvatuksen toiminnassa painotetaan myös monipuolisen päivittäisen liikunnan merkitystä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Päivittäisessä toiminnassa korostetaan lukemisen merkitystä lapsen kielen kehityksen tukemiseksi sekä Pesarapuuttumisen mallia kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyssä.

Yhteistyökäytänteitä ja – menetelmiä mm. lasten- ja perheidenpalveluiden, terveydenhuollon toimijoiden ja eri hallinnonalojen kanssa on jo olemassa, mutta niiden kehittämistä jatketaan edelleen hyvinvointialueen toimijoiden sekä muiden moniammatillisten tiimien kanssa. Monialaisessa yhteistyössä tullaan jatkossakin korostamaan huoltajien osallisuutta ja kasvatuskumppanuuden periaatteita.

1.1 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹³. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu¹⁴ ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee

¹³ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 4 §, HE 148/2021 s.34

selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁵. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista.¹⁶

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa¹⁷.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkohteissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.¹⁸

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lap-

¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁶ HE 148/2021, s. 34

¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

sella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma¹⁹. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁰. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.²¹ Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä, taroituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti²². Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi sekä toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki
- mahdollinen suunnitelma lääkähoidosta
- lasten, henkilöstön ja huoltajien yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²³. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskas-

¹⁹ Terveystuololaki (1326/2010) 8 §

²⁰ Varhaiskasvatuslaki 41 §

²¹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²² Varhaiskasvatuslaki 15 e §

²³ Varhaiskasvatuslaki 40 §

vatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.²⁴

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu) on Sievissä dokumentti, johon kirjataan lapsen vahvuuksia, osaamista ja mielenkiinnon kohteita. Lapsen vasuun kirjataan lapsen tuen tarve kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tueksi ja siihen liittyvät pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot. Lapsen vasussa nostetaan esiin myös liikuntakasvatukseen, lapsen fyysisen aktiivisuuden määrään sekä motorisiin perustaitoihin liittyviä asioita.

Lapsen vasu laaditaan sähköisesti Daisy ohjelmassa yhteistyössä huoltajien kanssa. Ennen vasu-keskustelua huoltajat käyvät kirjaamassa havaintojaan/ajatuksiaan lapsen vasuun. Varhaiskasvattajat valmistuvat lapsen vasuun havainnoimalla ja dokumentoimalla lapsen arkea varhaiskasvatuksessa. Lapsen vasu laaditaan viimeistään kahden kuukauden kuluessa hoidon aloituksesta. Vasu päivitetään syksyllä toimintakauden alkaessa ja arvioidaan aina silloin, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy, kuitenkin vähintään kerran toimintakaudessa. Arvioinnissa kiinnitetään ensisijaisesti huomiota pedagogiikkaan ja sen toteutumiseen.

Lasten vasujen laadintaan ja arviointiin osallistuvat varhaiskasvatuksen opettajat, varhaiskasvatuksen lastenhoitajat, perhepäivähoitajat ja ryhmäavustajat. On tärkeää, että suunnitelmaa laatii ja arvioi kasvattaja, joka tuntee lapsen parhaiten yhteistyössä tiiminsä kasvattajien kanssa. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajaa sekä muita lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevia asiantuntijoita tai tahoja hyödynnetään lapsen vasun laadinnassa ja arvioinnissa.

Lapsen vasun pedagoginen osuus muodostuu varhaiskasvattajan ja huoltajan yhdessä sopimista toimenpiteistä lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tueksi. Yhteisiä keskusteluja huoltajien kanssa arvostetaan, sillä on tärkeää, että huoltajien ja varhaiskasvattajien havainnot ja näkemykset lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta yhdistyvät lapsen vasussa. Lapsen vasuun kirjattavat sopimukset ja lapsen oppimista edistävät toimenpiteet koskevat aina lapsen kanssa toimivia aikuisia. Varhaiskasvattajan tehtävänä on soveltaa niitä lapsen oman lapsiryhmän toiminnassa lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista edistävästi (ryhmävasu).

Jokaisen varhaiskasvattajan ja kasvatustiimin tehtävänä on havainnoida ja dokumentoida lapsen kehitystä tietoisesti ja systemaattisesti kaikessa arjen toiminnassa. Pedagogista dokumentointia hyödynnetään lapsen vasun laadinnassa sekä arvioinnissa, ja sen avulla mahdollistetaan myös lapsen osallisuus varhaiskasvatustoiminnan suunnitteluun. Tiimipalavereissa lapsiryhmän kasvattajilla on säännöllisesti mahdollisuus keskustella lapsiin ja lapsiryhmän dynamiikkaan liittyvistä havainnoista.

²⁴ Varhaiskasvatustilaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää on lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja ehkäisee syrjäytymistä ehkäisevä palvelu. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestäminen

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina²⁵. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana.²⁶ Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla²⁷.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säästösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti²⁸. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto²⁹.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³⁰.

²⁵ Varhaiskasvatustilain 5 § 4 momentti

²⁶ Varhaiskasvatustilain 1 §

²⁷ Varhaiskasvatustilain 1 ja 12 §

²⁸ Varhaiskasvatustilain 10 § (909/2012)

²⁹ Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011) 3 § ja Varhaiskasvatustilain 1 ja 10 §

³⁰ Varhaiskasvatustilain 11 § 2 mom.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia³¹ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³². Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella³³. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki³⁴, tasa-arvolaki³⁵, Euroopan ihmisoikeussopimus³⁶, YK:n lapsen oikeuksien sopimus³⁷, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista³⁸, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista³⁹ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴⁰.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁴¹, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁴². Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia⁴³, sosiaalihuoltolakia⁴⁴, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁴⁵, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁴⁶ ja terveydenhuoltolakia⁴⁷ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain⁴⁸ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;

³¹ Hallintolaki (434/2003)

³² Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

³³ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom. ja 19 §

³⁴ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

³⁵ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

³⁶ Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

³⁷ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

³⁸ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

³⁹ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

⁴⁰ Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

⁴¹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁴² Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

⁴³ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁴⁴ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

⁴⁵ Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

⁴⁶ Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

⁴⁷ Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 3 §

- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁴⁹. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁵⁰. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁵¹ Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

⁴⁹ Varhaiskasvatustilaki 12 ja 19 §

⁵⁰ Varhaiskasvatustilaki 6 § (580/2015)

⁵¹ Varhaiskasvatustilaki 2 b § (580/2015)

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁵². Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁵³. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁵⁴.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla⁵⁵. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.⁵⁶ Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁵⁷.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁵⁸. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁵⁹. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen muodot vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan palvelujen piiriin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa varhaiskasvatuspalvelujen piirissä.⁶⁰

⁵² Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

⁵³ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁵⁴ Varhaiskasvatuslaki 75 §

⁵⁵ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁵⁶ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁵⁷ Sosiaalihuoltolaki 35 § (1301/2014) ja lastensuojelulaki 25 ja 25 a § (417/2007)

⁵⁸ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁵⁹ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁶⁰ Varhaiskasvatuslaki 4 ja 16 §

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarusuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁶¹. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁶². Varhaiskasvatustilain korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁶³. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä. Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁶⁴. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁶⁵. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁶⁶. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukevat perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustilain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁶⁷

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁶⁸

⁶¹ Varhaiskasvatustilain 34-38 §

⁶² Varhaiskasvatustilain 25 §

⁶³ Varhaiskasvatustilain 2, 25 ja 35 §

⁶⁴ Varhaiskasvatustilain 1 ja 38 §

⁶⁵ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

⁶⁶ Varhaiskasvatustilain 38 §

⁶⁷ Varhaiskasvatustilain 3 § 2. momentti HE 40/2018 vp, s.85

⁶⁸ Varhaiskasvatustilain 13 §

Varhaiskasvatuksen järjestäminen ja toimintamuodot Sievissä

Sievissä varhaiskasvatuspalvelut ovat osa kunnan sivistystoimea ja varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuslain mukaisesti kunnallisissa päiväkodeissa, ryhmäperhepäivähoitokodeissa sekä perhepäivähoitokodeissa. Varhaiskasvatuksen henkilöstörakenne ja kelpoisuusvaatimukset määritellään varhaiskasvatuslaissa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (VEO) toimii tarvittaessa lasten kehityksen ja oppimisen tuen asiantuntijana osana kasvattajatiimiä.

Päiväkoti Linnunlaulussa on yhteensä 108 kokopäiväpaikkaa ja kuusi ryhmätilaa eri ikäisille lapsille. Kunnassa on laadittu vuorohoidon järjestämisen linjaukset ja vuorohoitoa järjestetään Linnunlaulun Peipposten ryhmässä. Linnunlaulun päiväkodissa toimivat lisäksi 3–5-vuotiaille suunnattu VAKA ryhmä (3pv/vko) sekä maksuton varhaiskasvatuskerho (2 x vko). Nämä toiminnot on tarkoitettu lapsille, joilla ei ole tarvetta kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen.

Tuulihatun päiväkodissa toimii kaksi ryhmää (Keijut ja Velhot) 1–5-vuotialle lapsille normaaleina aukioloaikoina. Ryhmäperhepäivähoitokodeissa Järvinne, Kukonkoski ja Kukontupa on 8-12 paikkaa 1-6 vuotiaalle lapsille. Ryhmäperhepäiväkodeissa työskentelevät vastaavat varhaiskasvatuksen lastenhoitajat sekä ryhmäperhepäivähoitajat. Perhepäivähoitajia toimii tällä hetkellä neljässä kunnallisessa perhepäivähoitokodissa ja perhepäivähoitoryhmässä on neljä alle kouluikäistä lasta. Esiopetus toteutetaan kunnassa koulujen yhteydessä ja esioppilaiden täydentävä varhaiskasvatus järjestetään varhaiskasvatuslain mukaisesti. Toiminta on keskitetty pääasiassa aamu- ja iltapäiväkoti Epeleihin, joka toimii Lauri Haikolan koulun yhteydessä. Halutessaan perheet voivat valita esiopetusikäiselle lapselleen perusopetuslain mukaisesti toteutettavan iltapäivätoiminnan.

Pienessä kunnassa eri toimintamuotojen ja –yksiköiden välinen yhteistyö korostuu ja kunnan varhaiskasvatuspalvelut tulee nähdä kokonaisuutena, mikä mahdollistaa tarkoituksenmukaiset järjestelyt ja ratkaisut sekä lasten että henkilöstön osalta mm. lomajärjestelyt, perhepäivähoidon varahoito ja koko henkilöstön koulutukset. Perheille tarjotaan varhaiskasvatuspaikan hakuvaiheessa ohjausta ja neuvontaa eri hoitomuodoista ja –paikoista. Hoitopaikan valintaa ohjaavat perheen toiveet, varhaiskasvatustarpeen laajuus sekä lapsen etu ja yksilölliset tarpeet.

Kasvatusyhteistyössä painotetaan kasvatuskumppanuuden periaatteita ja molemminpuolista positiivista ja rehellistä palautetta. On tärkeää, että huoltajat ja varhaiskasvattajat vaihtavat kuulumisia päivittäin sekä keskustelevat lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä asioista. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa kasvattaja voi perheen suostumuksella käydä kotikäynnillä tutustumassa lapseen lapselle tutussa ja turvallisessa ympäristössä. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa ja pedagogiikassa painotetaan lasten fyysistä aktiivisuutta, luontokasvatusta, positiivisen kasvun ja - pedagogiikan menetelmiä sekä tasavertaisia vuorovaikutussuhteita.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁶⁹.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁷⁰

⁶⁹ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

⁷⁰ Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

LYHYEN JA PITKÄN AIKAVÄLIN SUUNNITELMIEN LAATIMINEN

Suunnitelmat tekevät näkyväksi huoltajille, päättäjille sekä kasvattajille varhaiskasvatuksen arkea, pedagogiikkaa, tavoitteita, toimintatapoja- ja menetelmiä, toiminnan painopistealueita ja tapahtumia.

Suunnitelmat ovat osa pedagogista dokumentointia sekä toiminnan arvioinnin välineitä.

VARHAISKASVATUS- SUUNNITELMAN PERUSTEET 2022

Sievin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma
Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma
Kulttuurikasvatussuunnitelma
Varhaiskasvatuksen liikuntasuunnitelma
Sivistystoimen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma
Sievin EOPS
Ryhmävasu

HOIDON ALOITUS

Kotikäynnillä tutustuminen lapseen hänelle tutussa ympäristössä ja tutustumiskäynnit varhaiskasvatuspaikkaa (kasvatusyhteistyön käynnistäminen/luottamuksen rakentaminen lapseen/perheeseen).

Molemminpuolinen tutustuminen ja tasavertainen kohtaaminen (perustietomake).

Varhaiskasvatuksen käytänteistä tiedottaminen ja kertominen.

RYHMÄVASUN SIIRTÄMINEN ARJEN TOIMINNAKSI

Ryhmävasu toimii pohjana toiminnan suunnittelussa ja toteutettavassa pedagogiikassa.

Sovitaan arjen käytännöistä ja toiminta tavoista, struktuurista (tiimisyys).

Painopisteet vaihtelevat ryhmäkohtaisesti.

Toiminnassa huomioidaan lasten mahdollisuus päivittäiseen monipuoliseen liikkumiseen.

LAPSEN VARHAISKASVATUS- SUUNNITELMAN (lapsen vasu)

Laadintaan viimeistään 2 kk kuluttua hoidon aloittamisesta. Arviointi vähintään kerran toimintakauden aikana.

Pedagoginen dokumentointi on tärkeä osa lapsen vasua.

Huoltajien ja varhaiskasvattajan havainnot ja näkemykset lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Yhteiset sopimukset ja tavoitteet pedagogiselle toiminnalle.

3-vuotiaiden lasten huoltajien kanssa käydään LP-keskustelu, muiden ikäryhmien osalta tarvittaessa.

RYHMÄVASUN LAATIMINEN

Lapsikohtaiset vasut pohjana ryhmävasulle.

Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa annetaan tilaa lasten omille ideoille, ajatuksille ja vahvuuksille.

Pienryhmätoiminta.

Lasten fyysisen aktiivisuuden suositukset.

Varhaiskasvatuksen talous- ja toimintasuunnitelmaan kirjatut tavoitteet ja yhteiset toiminnan painopistealueet.

DAISY JÄRJESTELMÄN KOONTI RYHMÄN LASTEN VASUISTA NOUSEVIEN VAHVUUKSIEN, MIELENKIINNON KOHTEIDEN, OSAAMISEN JA TUEN TARPEIDEN OSALTA

Kuvio 1: Varhaiskasvatustien polku

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁷¹, varhaiskasvatuslain⁷² ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁷³.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa⁷⁴. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁷⁵

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

⁷¹ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁷² Varhaiskasvatuslaki 20 §

⁷³ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

⁷⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁷⁵ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliiin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäsityksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁷⁶. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

⁷⁶ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

Yhteinen arvoperusta Sievissä

Varhaiskasvattajat sitoutuvat toimimaan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman arvojen ja oppimiskäsityksen mukaisesti. Kasvattajien kanssa käydyssä arvokeskustelussa korostuivat turvallisuus, lapsuuden ainutlaatuisuus, avoin ja myönteinen vuorovaikutus sekä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus.

”Tärkeintä on, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi.”

Turvallinen varhaiskasvatusympäristö koostuu psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta kokonaisuudesta. Turvallisuuden lähtökohtana on varhaiskasvattajien ammattitaito, pysyvyys, riittävä kasvatushenkilöstön määrä ja varhaiskasvattajien yhteiset sopimukset sekä toimintatavat. Ennakointi, pedagoginen suunnittelu, selkeä päivärytmi ja tasavertaiset vuorovaikutussuhteet luovat pohjan turvalliselle varhaiskasvatusympäristölle.

Kasvattajan aito läsnäolo, syli ja huolenpito tuovat lapselle turvallisen mielen ja hyvän olon varhaiskasvatuspäivään. Kasvattajan sensitiivinen välittäminen ja lapsen mahdollisuus tulla kuulluksi sekä ymmärryksi vahvistavat lapsen hyvinvointia.

Kasvattajina luomme ja ylläpidämme myönteistä vuorovaikutusilmapiiriä ja lasten välisiä sosiaalisia suhteita. Pysähdymme kuuntelemaan lasta ja kannustamme häntä kertomaan omista toiveistaan, huolistaan ja tunteistaan. Jokainen lapsi on yksilönä tärkeä ja ainutlaatuinen. Kiusaamista, syrjintää, väkivaltaa ei hyväksytä ja niihin puututaan välittömästi. Lapselle opetetaan, että hänellä on oikeus päättää omasta kehostaan ja rajoistaan, oikeus olla turvassa ja sanoa ei.

”Mitä ajattelet ja sanot minusta – sitä luulet minusta. Sinä olet sellainen minulle, miten minut näet. Usko kuitenkin, että mitä teet minulle, miten kuuntelet minua – sellainen minusta tulee.”

Lapsuuden ainutlaatuisuus näkyy työssämme lapsen arvostuksena ja kunnioituksena. Lapsuuden itseisarvo, lapsuus itsessään on ainutlaatuinen ja arvokas. Kohtaamme lapset aidosti ja annamme lapselle mahdollisuuden rakentaa myönteistä käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökotien mukaan.

”Vastuu vuorovaikutuksen laadusta on minulla, kasvattajalla.”

Kannustava ja myönteinen vuorovaikutus näkyy sekä lasten että kasvattajien välisessä kanssakäymisessä. Katsekontakti, puhetyyli ja kehonkieli viestivät lapselle varhaiskasvattajan arvostuksesta lasta kohtaan. Positiivisuus, avoimuus ja kuunteleminen näkyvät kaikissa vuorovaikutussuhteissa niin lasten ja hoitajien kuin henkilöstönkin kesken.

”Jokainen meistä on yksilö, oma itsensä.”

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus näkyy oikeudenmukaisuutena kaikkia kohtaan. Toisten hyvä ja kunnioittava kohtelu koskee jokaista kasvatusyhteisön jäsentä ja se näkyy lasten, hoitajien ja työyhteisön keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Hyväksymme erilaisuuden ja edistämme suvaitsevaisuutta, jokaisella lapsella on mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä omia valintojaan sukupuolesta, syntyperästä tai kulttuuritaustasta riippumatta.

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkailemalla ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriutaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

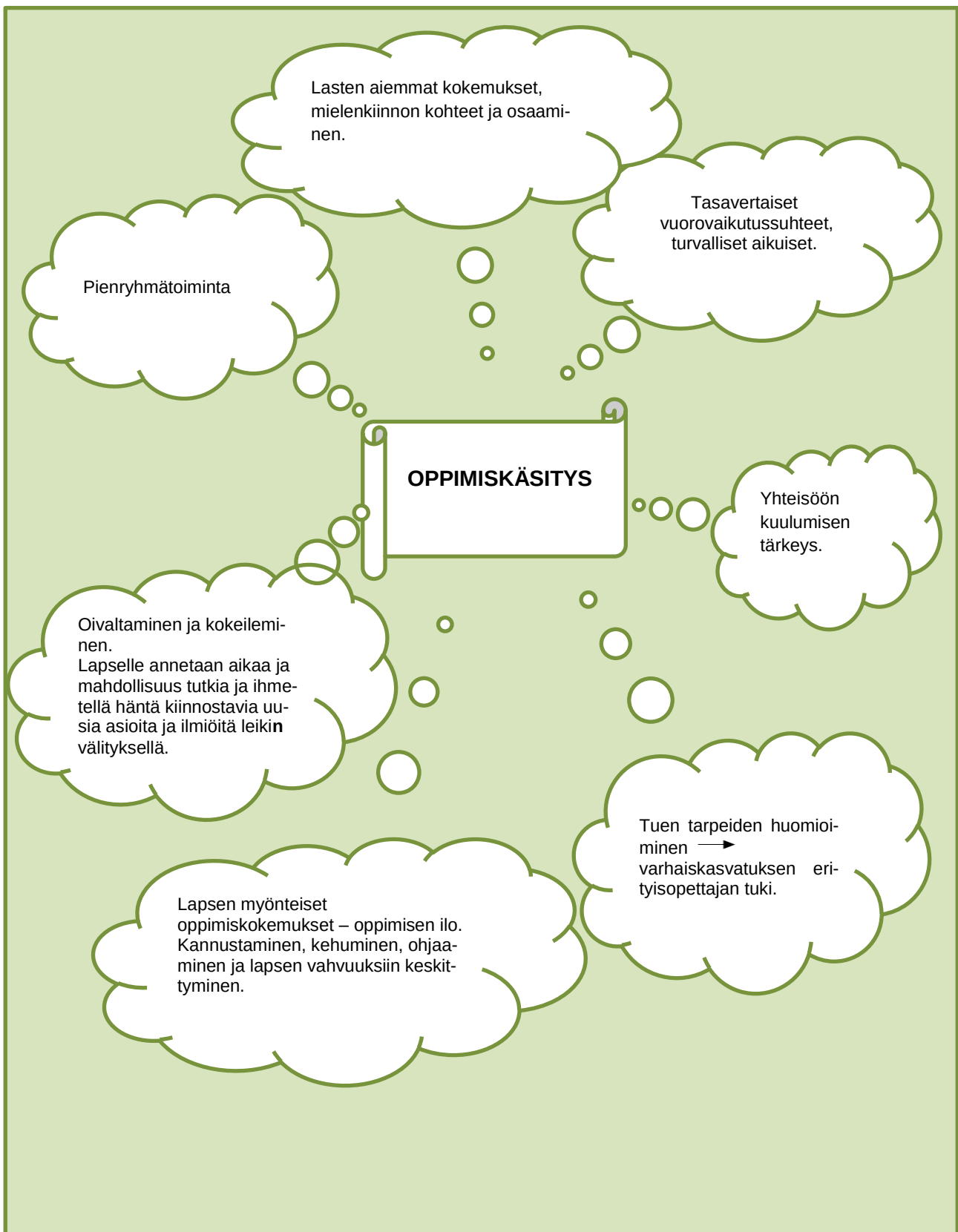
Leikki on varhaiskasvatustilanteiden lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Sievin varhaiskasvattajien pohdinnoissa korostui näkemys lapsen oppimisesta kokonaisvaltaisena tapahtumana eli lapsen oppimista tapahtuu kaikkialla ja kaiken aikaa. Tästä syystä varhaiskasvattajalta edellytetään kykyä hyödyntää oppimisessa arjen eri tilanteita ja herkkyyttä lapsen aloitteille. Oppimistilanteissa kasvattaja kiinnittää huomiota myönteiseen vuorovaikutukseen, kannustamiseen, läsnäoloon, ohjaukseen ja oppimista edistävän positiivisen ja turvallisen ilmapiiriin luomiseen. Kasvattaja suunnittelee toimintaa huomioiden lapsen kiinnostuksen kohteet, osaamisen (lähikehityksen vyöhyke), aiemmat kokemukset ja vahvuudet. On tärkeää, että lapsi nähdään aktiivisena toimijana ja lapsen myönteinen toiminta/oppiminen tehdään näkyväksi lapselle itselleen, vertaisille ja huoltajille.

Vertaisryhmä, kokemus yhteisöön kuulumisesta, myönteiset tunnekokemukset sekä sopivasti haastava toiminta ovat merkityksellisiä asioita lapsen oppimisen kannalta. Unohtamatta lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa leikkiä.

”Sen minkä ilotta oppii, sen surutta unohtaa.”

Kuvio 2: Sievin varhaiskasvattajien ajatuksia oppimiskäsityksestä

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen⁷⁷ varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetusta ja hoitoa muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille laaja-alaiselle osaamiselle ja pedagogiselle toiminnalle, ja lapsen tuelle asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja

⁷⁷ Varhaiskasvatustilasto 2 § ja 23 §

riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omakсутaan hyviä tottumuksia.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle.

Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja. Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Ajattelun ja oppimisen ajatuksia Sievissä

Lapsen ajattelu kehittyy monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Leikki on yksi lapselle tärkeimmistä ajattelun sekä oppimisen välineistä. Varhaiskasvattajan tehtävänä on tukea ja rikastuttaa lasten leikkiä ja leikkiympäristöä sekä antaa lasten leikeille päivittäin riittävästi aikaa. Kasvattaja luo toimintakulttuurin, jossa lapsen ”ääni kuuluu”. Hyvä vuorovaikutus, sensitiivinen kasvatusto ja osallistuminen lasten leikkeihin on tärkeää pedagogista toimintaa. Kasvattaja vahvistaa lapsen itsetuntoa huomioimalla lapsen myönteisen toiminnan ja vahvuudet. Kannustaa lasta sinnikkyyteen, rohkaisee uusien ratkaisujen keksimiseen ja ennakkoluulottomaan kokeilemiseen. Epäonnistuminen ei haittaa vaan yritykselle ja erehdykselle annetaan tilaa. Päivittäinen fyysinen aktiivisuus tukee myös lasten ajattelua ja oppimista. Erityisesti luonnossa liikkuesssa lapsella on mahdollisuus tehdä omia havaintoja sekä pohtia häntä kiinnostavia asioita ja ilmiöitä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asen-

teita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa.

Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu Sievissä

Yhä moninaisemmassa maailmassa voimme vaikuttaa lapsen hyvinvointiin vahvistamalla hänen kulttuurista osaamistaan sekä vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan. Lapselle on tärkeä oppia ymmärtämään ja kunnioittamaan omaa ja muiden kulttuuri- ja katsomuksellista taustaa. Varhaiskasvattajan tehtävänä on omalla toiminnallaan, käyttäytymisellään ja asenteillaan toimia lapselle esimerkiksi ja rohkaista lasta tutustumaan toisiin ihmisiin, kulttuureihin ja kieliin.

Kulttuuri on jotain, jonka keskellä elämme. Olemme sidoksissa oman kulttuurimme tapoihin, ajattelu- ja käyttäytymismalleihin, kieleen, kommunikointiin, juhlarituaaleihin ja perinteisiin. Varhaiskasvatuksen tehtävänä onkin tukea lapsen oman kulttuuri-identiteetin rakentumista ja tarjota lapselle riittävä määrä tietoutta ja ymmärrystä omasta kulttuurista, historiasta ja perinteistä ikä- ja kehitystason mukaisesti.

Varhaiskasvatuksessa lasten omaa kulttuuria arvostetaan ja lapsille tarjotaan ilmaisun eri muotoja hyödyntäen mahdollisuus omaehtoisen kulttuuritoiminnan sekä taiteen toteuttamiseen. Varhaiskasvatuksen arjessa kulttuurikasvatus toteutuu mm. lasten leikeissä, ryhmien esityksissä, kulttuuriprojekteissa, juhlissa ja lasten taidenäyttelyissä. Kulttuurikasvatuksessa hyödynnetään myös lähiympäristöä ja sen tarjoamia mahdollisuuksia ja palveluja. Lasten kanssa voidaan tutustua mm. kulttuurisesti merkittäviin kohteisiin, rakennuksiin, taidenäyttelyihin, luontoon sekä kirjastoon ja sen tarjoamiin palveluihin.

Lasten kulttuurikasvatukseen sisältyy myös ammattilaisten tekemän taiteen kohtaaminen konkreettisesti esim. nukke-, tanssi- ja elokuvateatterit sekä taide- ja kulttuurihistorialliset museot ja konsertit. Ammattitaitelijan tekemä taide tarjoaa lapselle mahdollisuuden eläytymiseen ja lapsi oppii tapoja ajatella sekä nähdä asioita eri näkökulmista. Taiteen kautta lapsi voi myös käsitellä erilaisia, vaikeita asioita sekä tiedostaa, että taidekin voi olla ammatti.

Varhaiskasvatuksessa lasten kulttuurikasvatusta toteutetaan myös yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, kunnassa on laadittu yhteinen Kulttuurikasvatussuunnitelma 2021.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan, ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan.

Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti

varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä sekä lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot Sievissä

Varhaiskasvattajina tuemme lasten arjen taitojen kehittymistä luomalla hoitopäivään säännöllisen päivärytmin. Päivittäin harjoitellaan lasten kanssa mm. hyviä tapoja, pukeutumista, omista tavaroista huolehtimista, ruokailua ja henkilökohtaisia hygieniataitoja. Lasten kanssa käsitellään ja pohditaan yhdessä hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviä asioita kuten terveellinen ravinto, päivittäinen liikunta, uni ja vastuullisuus liikenteessä.

Varhaiskasvatuksen ruokailusuositus (2018) antaa yleiset suuntaviivat terveyttä edistävän ruuan tarjoamisesta ja ruokakasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa ruokakasvatusta toteutetaan päivittäin ruokailuhetkien yhteydessä. Myönteistä ruokasuhdetta sekä hyvää, terveellisestä ruuasta nauttimista opetellaan parhaimmillaan arkisissa ruokatilanteissa yhdessä aikuisten kanssa. Näissä tilanteissa lapsia kannustetaan myönteiseen ruokapuheeseen ja ruokailuhetkiin sekä kiireettömälle keskustelulle varataan riittävästi aikaa. Lapsi voi ikätasonsa mukaisesti annostella ja valita itse ruokaansa sekä osallistua, esim. oman leivän voiteluun, pöydän kattamiseen ja jälkisiivoukseen. Ruokakasvatus näkyy myös pedagogisena toimintana mm. lasten leikeissä, lauluissa, loruissa, tuokioilla, projekteissa.

Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään lähiympäristöä ja harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista sekä turvalliseen liikkumiseen liittyviä tapoja ja sääntöjä aikuisen toimisessa roolimallina. Varhaiskasvatuksessa toteutettavan liikennekasvatuksen tavoitteena on antaa lapsille valmiuksia toimia turvallisesti erilaisissa liikennetilanteissa sekä vahvistaa lapsen turvallisuusorientoituneita asenteita. Liikennekasvatusta toteutetaan suunnitelmallisesti erilaisten tuokioiden, retkien ja teemaviikkojen puitteissa hyödyntäen mm. Liikenneturvan materiaaleja ja varhaiskasvattajille suunnattua verkkokurssia.

Kehotunne- ja turvataitokasvatuksen tarkoituksena on antaa lapselle tietoa ja opettaa hänelle taitoja sekä oikeanlaista asennetta omaan kehoon ja omasta kehosta huolehtimiseen. Kehotunne- ja turvataitokasvatuksessa lasta ohjataan ikä- ja kehitystaso huomioiden. Lapselle opetetaan hänen oikeudet omaan kehoon liittyen, kunnioitusta toisten kehoja kohtaan ja pyytämään apua. Lasten kanssa mm. tutustutaan ja nimetään yhdessä kehonosia, opetellaan tunteiden hallintaa, harjoitellaan yksityisyyteen liittyviä sääntöjä ja opetetaan uimapuku-, kosketus- ja kolmen kohdan sääntö (sano ei, lähde pois, kerro turvalliselle aikuiselle).

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkin ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimeään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikkaa tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Digitaalinen osaaminen ja monilukutaito Sievissä

Digitaalinen osaaminen toteutuu varhaiskasvattajan ja lapsen yhdessä tekemisenä, menetelminä, laitteisiin sekä monipuoliseen ja turvalliseen tiedon hankintaan tutustumisena. Digitaalisia välineitä käytetään pedagogisen dokumentoinnin välineenä ja niitä voidaan hyödyntää myös lasten leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa. Digitaalista osaamista harjoitellaan esim. QR-koodien, erilaisten oppimissovellusten ja kuva- ja videoprojektien avulla.

Monilukutaitoon sisältyvät numeerinen -, kuvan-, media-, ja peruslukutaito. Varhaiskasvatuksessa monilukutaito alkaa kirjan lukemisesta, kuvien katsomisesta ja ympäristön tutkimisesta. Monilukutaito on myös toisen ihmisen asemaan asettumista, omien tunteiden ymmärtämistä ja empatian oppimista.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa.

Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Osallistumisen ja vaikuttamisen ajatuksia Sievissä

Lasten, varhaiskasvattajien ja huoltajien yhteinen toiminnan suunnittelu ja yhdessä toiminnan toteuttaminen vahvistavat osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Yhdessä suunnitellen ja toimien lapsi oppii sosiaalisia taitoja, luottamusta sekä yhdessä sovittujen asioiden merkityksen. Varhaiskasvattajan on huolehdittava, että jokainen lapsi saa mahdollisuuden vaikuttaa ja osallistua. Varhaiskasvattajien tehtävänä on tietoisesti ja suunnitelmallisesti arvioida ja toteuttaa lasten osallisuutta vahvistavia työtapoja toiminnassaan.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen⁷⁸. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen

⁷⁸ HE 148/2021 s. 30–31

haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki. Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.⁷⁹

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa

⁷⁹ Varhaiskasvatustilaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä. Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä Sievissä

Varhaiskasvatuksessa yhteisö muodostuu eri-ikäisistä lapsista ja aikuisista. Lapsilla voi olla erilaisia kulttuuritaustoja, kuten myös varhaiskasvattajilla. Kasvattajat tulevat myös eri koulutustaustoista ja koulutuksen lisäksi heillä on paljon kokemustietoa, jonka he ovat keränneet koulutuksen ulkopuolelta. Jokainen kasvattaja on kuitenkin yhteisössä tekemässä samankaltaista perustehtävää ja jokaista yhteisön jäsentä tarvitaan osaltaan toteuttamaan laadukasta varhaiskasvatusta.

Sievin varhaiskasvatuksessa halutaan vahvistaa varhaiskasvattajien avointa ja ennakkoluulotonta yhteistyötä ja yhteistoimintaa, jossa jokainen oppii jokaiselta. Yhteisössä rakennetaan avointa keskustelukulttuuria, jossa arvostetaan jokaisen osaamista ja vahvuuksia. Yhteisössä mahdollistetaan asioiden rohkea kokeileminen, sallitaan virheet, epäonnistuminen ja uuden oppiminen.

Voidaan puhua varhaiskasvatuksen oppivasta työyhteisöstä eli moniammatillisesta kasvattajatiimistä, jossa korostuvat myönteiset sosiaaliset käytännöt eli toinen toiselta oppiminen, kollegan tuki ja kokemukset sekä niiden jakaminen. Kasvattajatiimin oppimista edesauttavat yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen reflektointi, huoltajilta saatu palaute sekä henkilökunnan kiinnostus ja tietämys viimeaikaisista varhaiskasvatusta koskevista tutkimustuloksista.

Toimiva tiimityö ja moniammatilliset ryhmät ovat myös oppivan työyhteisön ja tiedon jakamisen kannalta tärkeitä asioita. Tiimipalavereiden säännöllinen järjestäminen, tiimin avoin vuorovaikutus ja luottamus mahdollistavat yhteisten käytäntöjen ja toimintatapojen luomisen sekä vahvistavat yhteenkuuluvuutta ja keskinäistä sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin.

Oppiva yhteisö tarvitsee toimiakseen kaikkia yhteisön jäseniä ja tästä syystä myös lapset ovat tärkeitä osa oppivan yhteisön rakentumista. Toimiessaan yhteisön jäsenenä lapset oppivat erilaisia taitoja ja ryhmän käytänteitä sekä osallistuvat toimintaan ja sen suunnitteluun. Yksilön osallisuus lähtee tunteesta, että on tärkeä ja merkityksellinen juuri sellaisena kuin on. Varhaiskasvattajan tehtävänä on huolehtia lapsen osallisuuden toteutumisesta ja lapsen osallisuuden arvioinnissa voidaan hyödyntää esim. osallisuuden tikapuita. Lapselle on arjessa tärkeitä keskustelu, pieni hymy ja tunne siitä, että välitetään. Lapsi saa kasvaa sallivassa kasvatusilmapiirissä, lasta kannustetaan ja hänen onnistumisen kokemukset tehdään näkyväksi ja niistä iloitaan yhdessä.

Varhaiskasvatuksessa pienryhmäpedagogiikka edistää varhaiskasvattajia luomaan parempaa vuorovaikutusta lasten kanssa. Pienryhmässä kasvattajalla on aikaa tulkita lasten verbaalista sekä nonverbaalista viestintää paremmin. Lisäksi pienryhmässä on enemmän aikaa lapsen yksilölliseen ohjaukseen, tukeen ja havainnointiin. Pienryhmissä toimiminen helpottaa myös lapsen oman toiminnan hallintaa. Lapsi pystyy tekemään paljon haastavampia tehtäviä aikuisen avustuksella kuin mihin hän yksin tai isossa ryhmässä pystyisi.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö Sievissä

Leikkiminen on lapsen tapa elää, toimia, harjoitella, kehittyä ja oppia. Leikki on avain lasten osallisuuteen.

Varhaiskasvattajan tehtävänä on mahdollistaa lapsen luova, pitkäkestoinen ja monipuolinen leikki. Havainnoimalla lapsen leikkiä varhaiskasvattaja saa tietoa lapsen kokemuksista, mielenkiinnon kohteista, oppimisesta sekä kasvun ja kehityksen edistymisestä. Leikin havainnointi mahdollistaa lasten osallisuuden toiminnan suunnittelussa. Kasvattaja on herkkä lapsen leikkialoitteille, luo uusia leikkimahdollisuuksia ja rakentaa lasten leikkiä edistävää, innostavaa ja virikkeellistä oppimisympäristöä sukupuolisensitiivisesti. Kasvattajayhteisössä lasten leikkiä arvostetaan, leikille annetaan tilaa ja aikaa. Lasten leikit saavat näkyä ja kuulua.

Leikin avulla vahvistetaan lapsen sosiaalisia taitoja ja toteutetaan yhdenvertaisuutta. Varhaiskasvattajan tehtävä on huolehtia, että myös ujoimmat sekä vuorovaikutus- ja sosiaalisiltataidoiltaan eri tasolla olevat lapset pääsevät osalliseksi leikkeihin.

Yhteisön jäsenten keskinäinen arvostus on tärkeää. Varhaiskasvattaja toimii hyvän vuorovaikutuksen mallina lapsille ja tukee toiminnallaan lapsen vuorovaikutussuhteiden syntymistä ja säilymistä sekä opettaa lasta riitojen ratkaisemiseen rakentavasti yhdessä.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁸⁰ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä

⁸⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁸¹. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

⁸¹ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

Ajatuksia osallisuudesta, yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta Sievissä

Varhaiskasvatuksen arjessa lapsen osallisuus näkyy lasten ajatusten ja ideoiden huomioimisena. Varhaiskasvattaja toimii tässä hetkessä ja hänellä on kyky tarttua lapsen tekemiin aloitteisiin ja mahdollistaa niiden toteutuminen riittävällä sensitiivisyydellään. Lapsen ottaminen mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin vahvistaa lapsen osallisuuden kokemusta. Lapsi oppii näkemään itsensä yhteisön vaikuttavana jäsenenä.

Varhaiskasvattajan aktiivinen ja sitoutunut vuorovaikutus päivittäin jokaisen lapsen kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Varhaiskasvatuksessa lapsia rohkaistaan ja kannustetaan puhumaan tunteistaan ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan mielipiteitään. Kasvattajien tehtävänä on varmistaa, että jokaiselle lapselle löytyy sopiva keino ilmaista itseään esim. osallistumalla keskusteluun, haastattelulla, näyttämällä kuvasta, viittomalla, äänestämällä tai piirtämällä. Pienempien lasten mielipiteen selvittämisessä korostuu henkilöstön havainnointi. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää huoltajien osallisuutta edistäviä työtapoja. Toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa tulee huomioida huoltajan toiveet lasta koskevista asioista. Huoltajille osallisuus voi merkitä mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatuksen toimintaan esim. toiminnallisiin vanhempainiltoihin ja perheiltoihin. Toisille taas osallisuus voi merkitä sitä, että tulee kuulluksi esim. päivittäiset keskustelut siitä, mitä omalle lapselle varhaiskasvatuksessa kuuluu. Kuvio 3: Osallisuuden tikapuut, Eskel & Marttila 2013

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat perusoikeuksia ja tarkoittava samaa asiaa: syrjimättömyyttä ja tasavertaisia mahdollisuuksia ihmisen eri ominaisuuksista huolimatta. Tasa-arvotyö ja yhdenvertaisuuden edistäminen ovat vaikuttavaa hyvinvointityötä ja tärkeä osa kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja vakivallan vastaista työtä. Jokaisella lapsella on oikeus elämään ja henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Suunnitelmallinen tasa-arvotyö ja yhdenvertaisuuden edistäminen varhaiskasvatuksessa on tärkeää, koska lapset omaksuvat jo varhain tapoja toimia vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja hahmottaa maailmaan liittyviä ilmiöitä. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyön lähtökohtana on varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin tiedostaminen ja vallalla olevien normien sekä asenteiden kriittinen tarkastelu. Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma on työkalu varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämiseen inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Suunnitelman avulla tarkastellaan ja kehitetään varhaiskasvatuksessa työskentelevien aikuisten toimintatapoja ja sen laadinnassa keskitytään mm. vuorovaikutukseen, ohjaukseen, lasten osallisuuteen, käytettäviin materiaaleihin sekä huoltajien kohtaamiseen. Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstö, lasten ja huoltajien kanssa toimipaikkakohtaisesti ja se perustuu toimipaikan toimintakulttuurin muutostarpeisiin.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta.

Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus Sievissä

Monikulttuurisuus käsitteenä liitetään yleensä maahanmuuttajiin, mutta Suomessa on kautta aikojen asunut väestöryhmiä, joilla on erilaiset tavat, kulttuuri ja etninen tausta. Monikulttuurisuuskasvatuksen tavoitteena on opettaa lapsia kulttuuristen erojen suvaitsevaisuuteen ja hyväksymään erilaisuus ja monimuotoisuus osana yhteiskunnan erilaisuutta. Varhaiskasvatuksessa monikulttuurisuuteen liittyvistä erilaisista arvoista ja ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti. Varhaiskasvattajan tehtävänä on tukea toiminnallaan jokaisen lapsen oman kulttuurin tuntemusta ja mahdollistaa lasten tutustuminen muihin kulttuureihin. Kasvattaja antaa tilaa lasten kysymyksille ja pohdinnalle kulttuurien monimuotoisuudesta. Monikulttuurisuuskasvatus edellyttää myös varhaiskasvattajan omien kokemusten ja käsityksien kriittistä pohdintaa sekä tuntemusta lapsen ja perheen kulttuuritaustasta. Ota selvää! Tietämättömyys lisää tietämättömyyttä!

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on rohkaista ja kannustaa monikulttuurista lasta oman kulttuuri-identiteetin vahvistamiseen vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Varhaiskasvatuksella on myös ensiarvoisen tärkeä tehtävä tukea ja edistää lapsen yhteisöön kuulumista, mikä osaltaan helpottaa lapsen koulun aloitusta ja ehkäisee lapsen syrjäytymistä.

Varhaiskasvatuksessa käytävät keskustelut huoltajan ja kasvattajan välillä antavat hyvän mahdollisuuden jakaa kulttuurillista tietoa puolin ja toisin. Huoltajat on tärkeä saada mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen, jotta eri kielet, tavat, laulut ja tarinat saisivat elää kaikkien kesellä. Monikulttuuristen perheiden kanssa on ensiarvoisen tärkeää keskustella oman äidinkielen merkityksestä kaksikielisyyden kehityksessä tarvittaessa tulkkipalveluita hyödyntäen. Varhaiskasvatuksessa Suomi toisena kielenä (S2) –opetuksen tavoitteena on yhdessä lapsen äidinkielen kanssa vahvistaa lapsen monikulttuurista identiteettiä ja tukea toiminnallisen kaksikielisyyden syntyimisessä. Suomen kielen oppiminen on prosessi, joka tapahtuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja suunnitelmallisessa toiminnassa. Jos lapsi ei pääse mukaan toimintaan eikä pääse kielellisesti hyötymään ryhmän yhteisistä vuorovaikutustilanteista, tarvitaan suunnitelmallista ja säännöllistä S2-opetusta. Varhaiskasvattajina huomioimme toiminnassamme lapsen kielelliset lähtökohdat ja huoltajien toiveet. Kiinnitämme huomioita omaan kielenkäyttöömme ja puhumme selkokielellä. Lapsen äidinkielen kehityksen tukemisessa hyödynnetään varhaiskasvatuksen erityisopettajan osaamista/tukea, moniammatillisuutta, kuvia, oma kielisiä kirjoja ja lauluja sekä valmista digimateriaalia.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan

yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁸². Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä. Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

⁸² Varhaiskasvatustilaki 10 §

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa Sievissä

Lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia tuetaan vastaamalla lasten perustarpeisiin, huolehditaan mm. lapsen ravinnon saannista, levosta, turvallisista ihmissuhteista ja päivittäisestä liikunnasta. Kun varhaiskasvattaja huolehtii lapsen perustarpeista ja perusturvallisuudesta, lapsi pystyy iloitsemaan ystävyyssuhteista, toiminnasta, liikkumisesta sekä oppimisesta.

Varhaiskasvatuksessa huolehditaan koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat tapaturmien seuranta- ja ehkäisy, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen.

Varhaiskasvattajan tehtävänä on ehkäistä kiusaamista vaikuttamalla lapsiryhmän toimintaan, luoda turvallinen ilmapiiri ryhmään sekä vahvistaa lasten vuorovaikutustaitoja omalla läsnäolollaan. Lasta ohjataan lapsiryhmän jäsenenä toimimiseen ja lasten keskinäisiä ystävyyssuhteita vaalitaan. Varhaiskasvatuspalveluiden kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma on osa kunnan vasua ja sen on jokaisen kasvattajan työväline kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyyn. Ristiriitoihin puututaan johdonmukaisesti ja niitä opetellaan ratkaisemaan rakentavasti hyödyntäen Varhaiskasvatuksen Pisarapuuttumisen mallia (kts. Väestöliitto). Lapsille opetetaan kykyä empatiaan ja vastuun ottamista omasta toiminnasta. Kaveri- ja tunnetaitoja harjoitellaan lasten kanssa päivittäin arjen eri tilanteissa. Toiminnassa hyödynnetään leikin havainnointia, erilaisia leikkejä ja pelejä, draamaa, satuja sekä tunnetaitomateriaaleja.

Kestävän kehityksen kasvatuksessa lasta opetetaan ymmärtämään omien tekojensa vaikutukset toisiin ihmisiin, luontoon ja yhteiskuntaan. Kestävä kehitys näkyy jokapäiväisissä, arkisissa asioissa. Lasten kanssa harjoitellaan hyviä tapoja ja muiden huomioon ottamista, vahvistetaan hyvää luontosuhdetta, vaalitaan omaa kulttuuriperinnettä, kunnioitetaan kulttuurien moninaisuutta ja opetellaan yhdessä vastuun ottamista omista teoista. Varhaiskasvatustoiminnassa kestävä kehitys näkyy mm. välineiden ja tilojen yhteiskäyttämisenä, materiaalien ja hankintojen kohtuullisuutena/säästäväisyytenä/korjaamisena ja uusiokäyttönä.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁸³. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen

⁸³ Varhaiskasvatustalaki 10 §

taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyypioiden rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt Sievissä

Oppimisympäristön lähtökohtana on fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus. Varhaiskasvattaja hyödyntää varhaiskasvatusyksikön oppimisympäristön lisäksi lähiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia rikastuttaa lapsen kokemusmaailmaa. Sieviläinen luonto lähimetsineen tarjoaa lapsille ainutlaatuisia kokemuksia, mielikuvitusta ja luovuutta aktivoivia materiaaleja sekä monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin, tutkimiseen ja liikkumiseen.

Sosiaalinen oppimisympäristö rakentuu lapsiryhmästä ja kaikista vuorovaikutussuhteista, joita lapsi päivittäin kohtaa toimiessaan niin muiden lasten kuin varhaiskasvattajien kanssa. Turvallisuuden tunnetta ylläpitää selkeä, johdonmukainen ja ennakoitava struktuuri, johon sisältyvät mm. aikataulut, rutiinit, rajat, toimiva päiväjärjestys ja joustava pienryhmätoiminta. Omalla asenteellaan ja läsnäolollaan varhaiskasvattaja varmistaa myönteisen ja kannustavan kasvatusilmapiirin. Ketään lasta ei loukata, satuteta eikä jätetä yksin vertaisryhmän ulkopuolelle. Turvallisessa ilmapiirissä sallitaan niin myönteisten kuin kielteisten tunteiden näyttäminen. Varhaiskasvattaja auttaa lasta tunteiden ilmaisussa, itsesäätelyssä ja jokainen lapsi hyväksytään omana itsenään.

Arjessa huomioidaan jokaisen lapsen yksilölliset ja eri kehitysvaiheisiin liittyvät fysiologiset tarpeet, kuten lepo, ravinto sekä lapsen hygieniä. Arjen perushoitotilanteissa varhaiskasvattaja kohtaa lapsen yksilöllisesti ja hyödyntää tilanteet mahdollisuutena tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista.

Varhaiskasvattajan tehtävänä on havainnoida, arvioida ja kehittää oppimisympäristöä suunnitelmallisesti tilojen toimivuuden, turvallisuuden, terveellisyuden, lapsen ja lapsiryhmän tarpeiden sekä pedagogisten tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta. Kasvattajan oman toiminnan reflektointi ja rakentava palaute kasvattajayhteisössä mahdollistavat oppimisympäristön kehittämisen vastaamaan lapsiryhmän kehityksen ja toiminnan edellytyksiä.

- Miten sitoutuneita lapset ovat leikkiin ja muuhun toimintaan?
- Näkykö lasten ilo ja innostus toiminnassa ja oppimisympäristöissä?
- Vahvistaako oppimisympäristö lasten omatoimisuutta ja lapsille ominaisia tapoja toimia?
- Tukeeko oppimisympäristö lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua?
- Annetaanko lapselle mahdollisuus osallistua oppimisympäristön suunnitteluun ja arviointiin?
- Miten lastenkulttuuri ja lasten mielenkiinnonkohteet näkyvät oppimisympäristössä?
- Onko oppimisympäristö kokonaisuutena tarkoituksenmukainen ja toimiva?
- Mahdollistuuko päivittäinen lapsilähtöinen liikunta?

Oppimisympäristön arvioinnissa hyödynnetään myös lasten ja huoltajien mielipiteitä ja kokemuksia. Lapsille sopivia arviointimenetelmiä ovat mm. haastattelut, keskustelut ja valokuvaus. Huoltajat voivat ilmaista mielipiteitään ja kokemuksiaan oppimisympäristöstä mm. päivittäisten keskustelujen, vasukeskustelun ja kyselyiden yhteydessä.

Turvallisuudesta huolehtiminen on jokaisen vastuulla. Oppimisympäristöjen turvallisuuden ja terveellisyuden huolehtimiseen sisältyvät mm. säännöllisesti tehtävät työpaikkaselvitykset, riskien- ja vaarojen arviointi, läheltä piti tilanteiden läpikäyminen. Henkilökunnan velvollisuus on ilmoittaa varhaiskasvatuksen toteuttamiseen kohdistuvasta epäkohdasta tai epäkohdan uhasta kunnassa laadittujen ohjeiden mukaisesti.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä⁸⁴.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁸⁵. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken, että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁸⁶.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu lasten kehityksen ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa.

Huoltajien kanssa tehtävää yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa

⁸⁴ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁸⁵ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

⁸⁶ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁸⁷. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä⁸⁸.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁸⁹

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja toteuttaminen sekä arvioinnin käytännöt
- inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen
- varhaiskasvatuksen käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt
- monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat
- eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt
- miten kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ehkäistään, miten kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan.

⁸⁷ Varhaiskasvatuslaki 7 ja 22 §

⁸⁸ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁸⁹ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Sievissä

Huoltajien ja varhaiskasvattajien välisessä yhteistyössä noudatetaan kasvatuskumppanuuden periaatteita ja yhteistyö pohjautuu keskinäiseen luottamukseen, vuorovaikutukseen, kunnioitukseen ja positiivisuuteen. Huoltajan ja varhaiskasvattajan välisen yhteistyön tavoitteena on molempien osapuolien tietoinen sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen.

Kotikäynti

Ennen hoidon alkamista varhaiskasvattaja voi huoltajan suostumuksella käydä kotikäynnillä lapsen kotona. Kotikäynnin tavoitteena on molempinpuolinen tutustuminen ja tiedon vaihto jo ennen varhaiskasvatuksen aloittamista. Lasten huoltajat saavat tietoa varhaiskasvatuksen arjesta, huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä, lapsen vasusta ja sen keskeisistä periaatteista. Varhaiskasvattaja saa tietoa lapsesta, perheestä ja heidän toiveistansa. Lapsilla ja huoltajilla on ennen varhaiskasvatuksen aloitusta mahdollisuus tutustua tulevaan varhaiskasvatuspaikkaan sovitun aikataulun mukaisesti.

Lapsikohtainen havainnointi

Varhaiskasvattajien tehtävänä on havainnoida lapsen kehitystä, arjen toimintojen sujumista sekä leikkiä systemaattisesti ja tietoisesti käytössä olevilla havainnointimateriaaleilla. Havainnointitiedon pohjalta suunnitellaan varhaiskasvatustoimintaa sekä laaditaan yhdessä huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja yhteiset sopimukset lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tueksi.

- Mitä tietoja ja taitoja lapsella jo on?
- Mitä tietoja ja taitoja lapsi on opettelemassa? (lähikehityksen vyöhyke)
- Mitkä asiat lasta kiinnostavat?
- Missä lapsella on tuen tarvetta?
- Mitkä ovat ne lapsen vahvuudet, jotka tukevat hänen kasvua, kehitystä ja oppimista?

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Yhteistyön merkitys korostuu siirtymävaiheissa. Tavoitteena on, että lapsen siirtyminen ryhmästä toiseen, yksiköstä toiseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen sujuisi jouhevasti. Henkilöstö yhdessä huoltajan kanssa huolehtii siitä, että tarpeellinen tieto lapsesta siirtyy ajantasaisesti. Lapsen siirtyessä kunnan sisällä varhaiskasvatusyksiköstä toiseen henkilöstö huolehtii tiedonsiirrostä. Perheen muuttaessa toiselle paikkakunnalle lapsen vasu siirtyy huoltajien välityksellä. Alkuperäinen lapsen vasu arkistoidaan Sievissä.

Lapsen vasukeskustelu ja LP-keskustelu

Jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma kahden kuukauden kuluessa hoidon aloittamisesta. Vasukeskustelu käydään yhdessä lapsen huoltajan kanssa ja suunnitelmaan kirjataan sovitut yhteistyökäytännöt. Ensisijaisesti keskustelussa keskitytään lapsen vahvuuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin sekä varhaiskasvatustoiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, jotka pohjautuvat lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Lapsen mielipiteet ja osallistuminen vasukeskusteluun selvitetään ja huomioidaan lapsen iän ja kehitystason mukaan.

Sievin varhaiskasvatuspalveluissa on käytössä Lapset puheeksi -menetelmä. Vapaaehtoinen lokikirjan mukainen LP-keskustelu käydään kolmivuotiaiden lasten huoltajien kanssa ja tarvittaessa myös muiden ikäryhmien osalta. Keskustelun tarkoituksena on lisätä yhteistä ymmärrystä lapselle tärkeistä asioista, jotka vaikuttavat hänen hyvinvointiinsa ja arjen sujumiseen. Huoltajien kanssa käydään läpi lapsen arjen asioita kotiin, varhaiskasvatukseen, harrastuksiin ja vapaa-aikaan liittyen. Varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelun yhteydessä huoltajille kerrotaan Lapset puheeksi -menetelmästä.

Päivittäinen yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on vuorovaikutteista ja vastuu aloitteellisuudesta on varhaiskasvattajilla. Päivittäisissä kohtaamisissa rakennetaan luottamuksellista ja avointa keskusteluyhteyttä huoltajien kanssa. Nämä kohtaamiset ja keskustelut ovat ensiarvoisen tärkeitä ja merkityksellisiä myös lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Päivittäisissä kohtaamisissa huoltajien kanssa keskustellaan lapsen varhaiskasvatuspäivästä myönteiseen ja positiivisen sävyyn, lapsen vahvuuksiin ja onnistumisiin keskittyen, ”lakaisematta maton alle” lapsen kasvuun, kehitykseen ja/tai oppimiseen liittyviä haasteita/kehittymisen tarpeita. Päivittäisissä kohtaamisissa käytävien keskustelujen lisäksi muita yhteistyömuotoja ovat mm. vanhempainillat, teemalliset juhlat, toiminnalliset perheillat ja –iltapäivät

Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa sekä tuetaan huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Tärkein viestinnän ja yhteistyön väline on toiminnanohjaus järjestelmä Daisy, joka sisältää eDaisy sähköisen asioinnin sekä DaisyFamily –palvelun. Muita tiedottamisen ja yhteistyön kanavia ovat mm. yksiköiden ilmoitustaulut, sähköposti, kunnan kotisivut ja varhaiskasvatuksen Facebook-sivut.

Vuorohoidossa olevien lasten osalta kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, miten tieto lapsen päivän tapahtumista siirtyy henkilöstön välillä ja lapsen huoltajalle. Unohtamatta lapsen huoltajan kertoman tiedon siirtymistä vuorohoidon henkilöstölle.

Osallisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman (2022) perusteiden mukaisesti huoltajien osallisuus on huomioitava varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioinnissa yhdessä varhaiskasvatushenkilöstön ja lasten kanssa.

Varhaiskasvatusyksiköissä kehitetään mahdollisuuksia ja tapoja osallistaa lasten huoltajat aktiivisesti toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. Tässä kehittämistyössä on ensiarvoisen tärkeää huomioida yhdenvertaisuusperiaatteen toteutuminen ja varmistaa myös heikommassa asemassa olevien huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen.

Monialainen yhteistyö Sievissä

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukeminen sekä riskitekijöiden varhainen tunnistaminen, mikä mahdollistaa lapsen turvallisen ja terveellisen kasvun, kehityksen ja oppimisen.

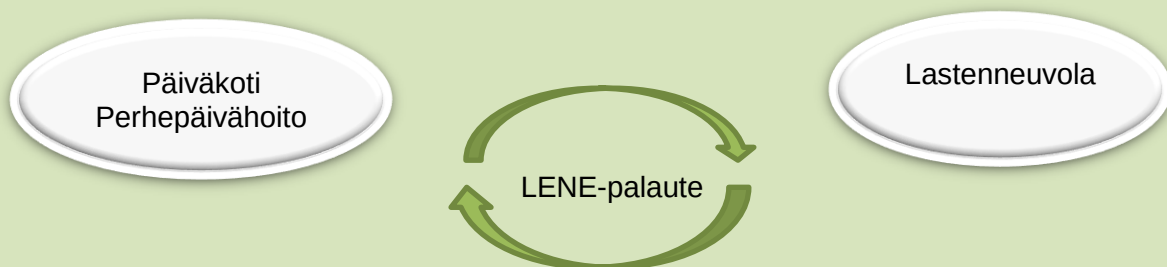
Monialaisen yhteistyön osalta kunnassa on luotu tarvittavat yhteistyörakenteet ja yhteistyö perustuu eri toimijoiden ja huoltajien väliseen keskinäiseen luottamukseen, avoimuuteen ja ammatillisuuteen. Monialainen yhteistyö edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, perheen arjen sujumista sekä varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttamisen lapsen tarpeita vastaavasti.

Varhaiskasvatuksen yhteistyö painottuu perhe- ja sosiaalipalveluihin kuten lastenneuvola, lastensuojelu, perheneuvola ja perhetyö. Yhteistyötä tehdään myös erityistyöntekijöiden ja vammaispalvelun työntekijöiden kanssa sekä muiden paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa (kunnan kulttuuri- ja liikuntapalvelut, ravitsemus- ja siivouspalvelut, opetustoimi, kunnan Lapsiasianneuvosto, seurakunta, järjestöt, oppilaitokset, poliisi, palo- ja pelastustoimi).

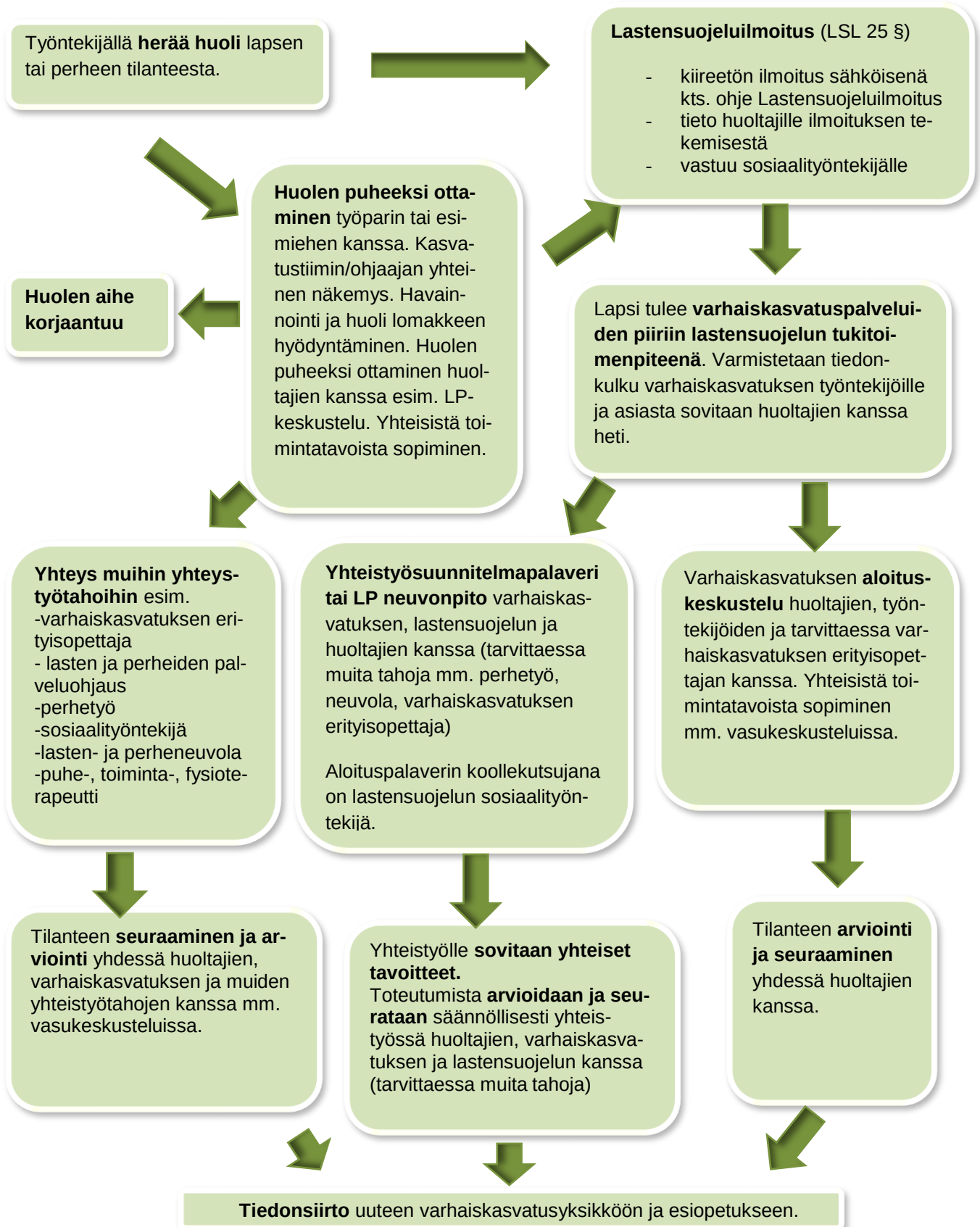
Lastenneuvolan kanssa tehtävä yhteistyö Sievissä

Neljävuotiaiden lasten laajaan terveystarkastukseen sisältyy huoltajien suostumuksella varhaiskasvatuksen henkilöstön havainnot ja arvio lapsen kokonaiskehityksestä. Havainnot ja arvio kirjataan tätä tarkoitusta varten laaditulle lomakkeelle ennen lapsen terveystarkastusta. Huoltaja palauttaa lomakkeen lastenneuvolan terveydenhoitajalle ja terveystarkastuksen jälkeen lastenneuvola lähettää vanhempien luvalla lapsen LENE-palaute tiedoksi myös varhaiskasvatusyksikköön. Tarvittaessa terveydenhoitaja voi olla yhteydessä lapsen hoitopaikkaan tai varhaiskasvattaja voi huoltajan luvalla soittaa lastenneuvolan terveydenhoitajalle.

Kuvio 4: Neljävuotiaiden laaja-alaiseen terveystarkastukseen liittyvä tiedonsiirto

Varhaiskasvatus/Pohde - käytännön toimintamalli lastensuojeluun liittyvissä asioissa

Kuvio 5: Prosessikuvaus huolen heräämisestä ja tuen tarjoamisesta

4 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta, oppimiskäsitys, niihin pohjautuva toimintakulttuuri sekä monipuoliset oppimisympäristöt, yhteistyö, työtavat ja lapsen tuki. Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvu ympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua.

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden

henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

Suunnitelmallinen havainnointi, pedagoginen dokumentointi ja arviointi mahdollistavat laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamisen ja jatkuvan kehittämisen.

- Miten pedagogiikassa toteutuvat varhaiskasvatussuunnitelman periaatteet?
- Miten yhteiset arvot näkyvät toiminnassa?

Pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen lähtökohtana on lasten tuntemus ja lasten aloitteisiin vastaaminen. Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa kiinnitetään huomiota lasten mielenkiinnon kohteisiin, osallisuuteen ja oppimiseen. Varhaiskasvatustoiminnan toteuttaminen perustuu laadukkaaseen, avoimeen ja tasavertaiseen vuorovaikutukseen kaikissa vuorovaikutussuhteissa (varhaiskasvattajien välinen vuorovaikutus, varhaiskasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus sekä varhaiskasvattajan ja huoltajan välinen vuorovaikutus). Joustava pienryhmätoiminta tukee varhaiskasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta, tuntemusta lapsesta sekä vahvistaa lapsen osallisuutta.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelua ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon lapsen ikä- ja kehitystaso sekä lapsen yksilölliset tarpeet. Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteutus lapsen edun ja tarpeiden mukaisesti koskee myös vuorohoittoa. Käytännössä tämä tarkoittaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista hoitoajasta riippumatta. Vuorohoidon järjestämisen osalta kunnassa on laadittu vuorohoidon periaatteet ja sovittu vuorohoidon aloitukseen liittyvät toimintatavat.

Varhaiskasvatuksessa toteutetaan ns. kokopäiväpedagogiikka, jossa kaikki arjen tilanteet nähdään ja ymmärretään merkityksellisinä, pedagogisten hetkien ketjuna. Varhaiskasvattajat sitoutuvat pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen lapsen edun mukaisesti.

Lasten päivittäisen fyysisen aktiivisuuden ohella toiminnassa painotetaan positiivisen pedagogiikan ja positiivisen kasvun toimintatapoja ja menetelmiä. Päiväkodissa toiminnan pedagogisesta suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksenopettaja yhdessä kasvatustiimin kanssa. Perhepäivähoidossa pedagogista toiminnan suunnittelua tehdään perhepäivähoitajien ja ryhmäperhepäivähoitajien tiimeissä ja yhteisissä pedagogisissa illoissa. Perhepäivähoidossa pedagogista toimintaa suunnitellaan myös yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja esimiehen kanssa. Koko kunnan varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelun välineitä ovat mm. varhaiskasvatuksen johtoryhmän työskentely, koko henkilökunnan pedagogiset illat sekä yhteiset koulutukset.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia. Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa. Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Pedagoginen dokumentointi Sievissä

Pedagogisen dokumentoinnin tavoite on oppia tuntemaan lapset yksilöinä, tunnistaa jokaisen lapsen vahvuudet, osaaminen ja kiinnostuksen kohteet. Pedagogisen dokumentoinnin kautta tuodaan esiin onnistumisia ja kokemuksia. Se tuo lapsen oppimisen ja pedagogisen toiminnan näkyväksi lapselle, huoltajille ja henkilöstölle.

Pedagogisen dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esim. varhaiskasvatuksen työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös, lapselle annettavan tuen tarpeen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen keskeisin dokumentti ja osa pedagogisen toiminnan prosessia on lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Se on havaintojen ja dokumentoinnin kautta kerättyä tietoa lapsen kiinnostuksen kohteista, oppimisesta, kehityksestä, elämästä, ajattelusta ja tarpeista. Muita lapseen liittyviä pedagogisia dokumentteja ovat mm. lapsen piirrokset, kertomukset, valokuvat, näyttelyt, askartelut, videot, kasvunkansiot, reissuvihko, haastattelut yms.

Toiminnan suunnittelun lisäksi pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan myös arvioida toteutettua varhaiskasvatustoimintaa ja nostaa esiin asioita, joihin tulee jatkossa panostaa. Varhaiskasvatusyksikön pedagogisen toiminnan dokumentteja ovat mm. ryhmävasut, tiimisopimukset, ryhmäkohtaiset viikko- ja kuukausisuunnitelmat, varhaiskasvatusta koskevat asiakirjat ja ohjeistukset, kyselyt, haastattelut ja arvioinnit.

Pedagogisessa dokumentoinnissa hyödynnetään monipuolisesti dokumentoinnin välineitä ja käytäntöjä mm. Daisy järjestelmän pedagogista dokumentointia, josta huoltajat voivat tarkastella kasvattajien lisäämiä kuvia ja tekstejä sekä lapsen henkilökohtaisesta, että ryhmän kansioista.

Dokumentoinnin tavoitteena on aina voimaannuttaa lasta, huoltajaa ja varhaiskasvattajaa sekä vahvistaa osapuolten välistä myönteistä vuorovaikutusta.

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline, että opettelyn kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat periaatteet Sievissä

Varhaiskasvattajan tavoitteena on huomioida lapsen kiinnostuksen kohteet ja aloitteet toiminnassa ja työtavoissa. Kasvattajan tavoitteena on mahdollistaa lapselle myönteisiä oppimiskokemuksia sekä ihmetellä, tutkia, kokeilla ja oppia yhdessä lapsen kanssa. Lapsella tulee olla tunne, että hän voi tehdä valintoja sekä osallistua ja vaikuttaa toiminnan suunnitteluun omien edellytyksiensä mukaisesti. Varhaiskasvattaja on omalla toiminnallaan lapselle esimerkki; luovuus, innostuneisuus, rohkeus, itsensä likoon laittaminen ja heittäytymisen halu ilman epäonnistumisen pelkoa tarttuu lapsiin.

Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia työtapoja, joiden tarkoituksena on antaa lapselle mahdollisuus oppia ja tutkia maailmaa koko kehollaan kaikkia aisteja hyödyntäen. Luovien työtapojen käyttäminen edellyttää myös monipuolista oppimisympäristöä sekä lasten iän ja erilaisten oppimistapojen huomioimista. Käytössä olevia työtapoja ovat mm. pienryhmät sekä vastuuhoitaja-malli. Joustava pienryhmätoiminta mahdollistaa toiminnan mukauttamisen lapsiryhmän tarpeisiin sekä eri tunne- ja vireystilojen herkempään huomioimiseen.

Lisäksi varhaiskasvatuksen toiminnassa hyödynnetään digitaalisia välineitä, - sovelluksia, ja - ympäristöjä.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtap. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lurut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee

leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä Sievissä

Lasten leikillä on useita pedagogisia merkityksiä ja lapsilähtöisen kasvatuksen perusta onkin kyky ohjata leikkiviä lapsia. Varhaiskasvattajan tulee olla kiinnostunut lasten leikeistä, tunnistaa leikin kehityksen eri vaiheet ja antaa lapselle mahdollisuus leikkiä vapaasti sukupuolesta riippumatta. Kasvattaja voi tukea ja ohjata lapsen ja vertaisryhmän leikkiä usealla eri tavalla, käyttäen puhettaan tai toimia fyysisesti leikkiä edistäen. Leikkiin epäsuora vaikuttaminen sisältää leikin fyysiset ja ajalliset resurssit esim. varhaiskasvattaja järjestää varhaiskasvatusympäristöön leikille tiloja, välineitä, leikkiaikaa, -rauhaa ja -ryhmiä. Leikkiin suorasti vaikuttaessaan varhaiskasvattaja auttaa lapsia leikin alkuun ja edistää lasten leikkiä osallistumalla leikkiin mm. leikkiroolin kautta tai mallintamalla uutta leikkitoimintaa.

Varhaiskasvattajan tehtävänä on havainnoida leikkiä ja huomata, milloin lasten leikki etenee sujuvasti tai milloin sovitut leikin rajat ylittyvät ja on tarvetta ohjata tai puuttua leikkiin. Sanalliseen viestintään ja ohjeistukseen tulee kiinnittää huomioita, jotta varhaiskasvattaja ei toiminnallaan rajaa leikin mahdollisuuksia. Varhaiskasvattajan tehtävänä on myös suojella hyvin eteneviä leikkejä, taata leikkirauha ja mahdollistaa pitkäkestoisen leikin jatkuminen.

Lastenkulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa varhaiskasvattajaa ymmärtämään lasten leikkejä. Erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja –sovellukset tarjoavat leikkeihin monenlaisia mahdollisuuksia.

Tärkeä lasten leikin pedagogiikkaa koskettava kysymys on lasten keskinäisten vuorovaikutussuhteiden ohjaaminen. Lasten ollessa ystäviä heidän leikkinsä kehittyy ja heidän ystäväyhtensä lujittuu entisestään. Lapset oppivat hallitsemaan leikissä syntyviä erimielisyyksiä. Lasten välinen leikki luo kaveruutta ja ystäväyttä synnyttäen iloa ja hyvää mieltä vertaisryhmään. Varhaiskasvattajan erityistä huomiota vaativat ne lapset, joiden on haasteellista luoda myönteisiä suhteita vertaisryhmän sisällä. Varhaiskasvattajan tulee havainnoida mm.

- Miten eri ikäiset lapset leikkivät keskenään?
- Millainen suhtautumistapa eri-ikäisillä lapsilla on toisiinsa?
- Mistä lapset kiistelevät leikkiessään?
- Miten he selvittelevät syntyneitä ristiriitoja?

Varhaiskasvattajien ajatuksia lasten leikin tukemiseen liittyen:

- "Varhaiskasvattajat, lapset ja vanhemmat arvostavat leikkiä ja lapsuutta".
- "Leikin tulee saada näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa".
- "Lasten kanssa leikkivää aikuista ei keskeytetä".
- "Luodaan mahdollisuuksia pitkäkestoiseen leikkiin, jopa leikkien jatkumiseen kotona".
- "Varhaiskasvattaja järjestää oppimisympäristön (tilat, materiaalit, välineet) niin että se tukee ja kehittää leikkiä sekä houkuttelee leikkiin".
- "Lapsen on turvallista leikkiä ja kokea leikissä uusia asioita, tunteita ja rooleja, kun varhaiskasvattaja on lähettyvillä, saatavilla ja tietää mitä leikissä tapahtuu".
- "Varhaiskasvattaja ohjaa ja opastaa eri tilanteissa ja auttaa lapsia kehittämään ongelmanratkaisutaitoja, yhdessä pohtien".
- "Varhaiskasvattaja ujuttaa taitavasti leikkeihin pieniä pedagogisia hetkiä ja opettavaisia juttuja.
- Varhaiskasvattajalta vaaditaan heittäytymistä, luovuutta, ideointia, innostamista ja uskallusta kokeilla".
- "Varhaiskasvattajalla on herkkyyttä huomata lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet sekä kyky vastata niihin".
- "Varhaiskasvattajalla on tilannetajua leikkien ja leikkijöiden suhteen sekä oman paikkansa huomamisessa - mukana leikissä tai etäämmällä sen seuraajana".
- "Varhaiskasvattaja tunnistaa itsessään leikkiä edistäviä ja rajoittavia tekijöitä ja muuttaa tarvittaessa toimintatapojaan leikkimyönteisemmäksi".
- "Lapset ja varhaiskasvattajat kokevat yhdessä tekemisen ja leikin iloa".
- "Varhaiskasvattajat havainnoivat ja dokumentoivat leikkiä ja kehittävät sitä".
- "Varhaiskasvattajat huomioivat tytöt ja pojat sekä eri kulttuurien edustajat tasa-arvoisesti".

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁹⁰ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Jokainen lapsi haluaa oppia ja iloita oppimastaan

Varhaiskasvattajan tehtävä on luoda oppimisen edellytyksiä ja vahvistaa lapsen oppimisen iloa. Kasvattaja käyttää lasten oppimisen tukemisessa monipuolisia pedagogisia menetelmiä hyödyntäen varhaiskasvatusyksikön omaa oppimisympäristöä, luontoa ja lähiympäristöä.

Turvallinen ilmapiiri, varhaiskasvattajan esimerkki ja sensitiivinen/jakamaton läsnäolo rohkaisevat ja kannustavat lapsen luontaista uteliaisuutta. Lapsi oppii tekemällä itse, joten häntä rohkaistaan tutkimaan, ihmettelemään, pääättelemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä toisten lasten kanssa. Lapsella on oikeus kokeilla, onnistua, epäonnistua ja erehtyä. Varhaiskasvatustoiminnan suunnittelun väljyys mahdollistaa lapsilähtöisen toiminnan ja lapsilta nousseiden ideoiden toteuttamisen. Tartutaan hetkeen. Tärkeintä ei ole päämäärä vaan yhdessä tehty matka.

"Maailma on täynnä suuria ihmeitä sille, joka on valmis ottamaan niitä vastaan." -Muumipappa

⁹⁰ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieleen, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 9). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimivuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde, että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten nonverbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikkely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan.

Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen** sekä **sanallisen** ja **kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa.

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin.

Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esi-

neitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja teknikkoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä, että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 9).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvat-
taa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuoden ajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja media-kriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelun** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujo-notaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiuonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita, että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävän elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntaa.

Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoiltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opettellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisessä kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruosta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä.⁹¹ Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁹². Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia oppia saamenkielisessä ympäristössä, omaksua saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

⁹¹ Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

⁹² Suomen perustuslaki 17 § 3 mom.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteetti-kehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvat- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta.

Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kieli-valintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyyn kaltaisia.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty⁹³. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

⁹³ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä⁹⁴ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää⁹⁵.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkittamis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu⁹⁶.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämistä vastuussa oleva kunta⁹⁷. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän⁹⁸-varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä⁹⁹.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan. Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹⁰⁰. Johtaja huolehtii, että henkilöstö

⁹⁴ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

⁹⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

⁹⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

⁹⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

⁹⁸ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

⁹⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹⁰⁰ Varhaiskasvatuslaki 31 §

suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa. Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta¹⁰¹. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹⁰². Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹⁰³. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea. Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettajan toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

¹⁰¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

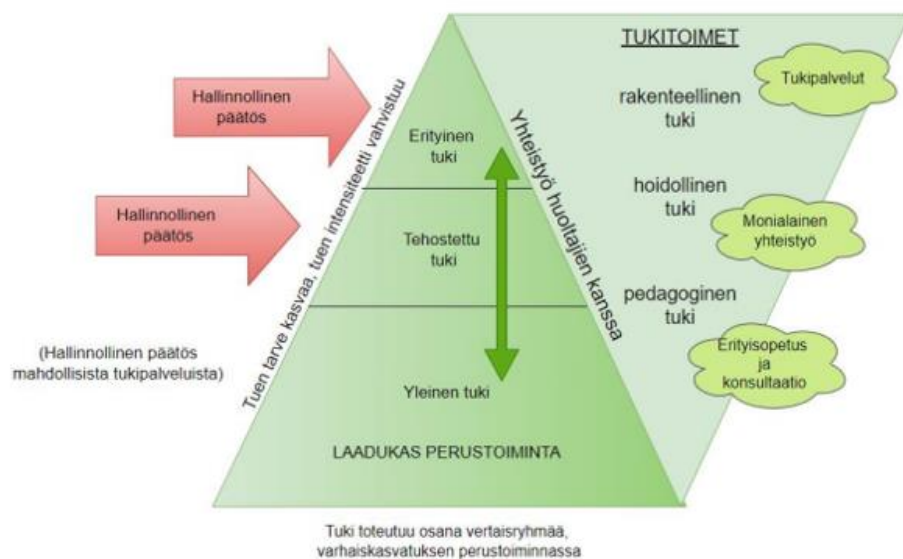
¹⁰² Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹⁰³ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet Sievissä

Varhaiskasvatuksessa lapsen tarvitsema tuki järjestetään inklusiivisin periaattein osana lapsen arkea ja päivittäistä varhaiskasvatustoimintaa yhteistyössä lapsen huoltajan kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen kehityksen ja oppimisen tuki eivät ole irrallisia asioita vaan kiinteä osa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Erilaisilla pedagogisilla, rakenteellisilla ja hoidollisilla ratkaisuilla varhaiskasvatusyhteisö mukautetaan vastaamaan lapsen yksilöllisiin sen hetkisiin tarpeisiin. Näin taataan lapsen osallisuus sekä mahdollisuus oppimiseen omassa vertaisryhmässä hänen yksilöllisellä tasollaan. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuen tavoitteena on kaikille lapsille tasa-arvoinen ja laadukas varhaiskasvatus, jossa lapsen tuen tarpeeseen vastataan oikea-aikaisesti ja monipuolisesti. Lapsen edun mukaista on, että tuen tarve tunnistetaan mahdollisimman varhain. Lapselle järjestetään hänen kehitystään ja oppimistaan edistävä varhaiskasvatusympäristö sekä mahdollinen muu tarvittava tuki heti tuen tarpeen ilmettyä. Riittävän varhaisella tuella pyritään ehkäisemään tuen tarpeen kasautumista sekä vahvistamaan lapsen oppimisvalmiuksia. Inklusiivisin periaattein toteutettu varhaiskasvatus vaatii varhaiskasvattajaa arvioimaan ja miettimään, miten oppimisympäristöä ja oppimistilanteita muokkaamalla voidaan parhaiten edistää lapsen osallisuutta, kasvua ja kehitystä. Tuen tarpeen havainnointi, tuen toteuttaminen, arviointi sekä varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittäminen kuuluvat kaikille kasvattajille. Varhaiskasvatuksen tehtäväkuvauksissa on tarkemmin avattu kolmiportaiseen tukeen liittyvät vastuut. Varhaiskasvatuksessa toteutettavan tuen koordinoinnista esim. rakenteellisen tuen resursseista vastaa varhaiskasvatuksen johtoryhmä yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajien kanssa. Tehostettu ja erityinen tuki toteutetaan lapsen huoltajan ja monialaisen yhteistyöverkoston tuella riippuen lapsen tarvitseman tuen määrästä.

Kuvio 6: Varhaiskasvatuksen tuen uudistus – Mikä muuttuu? Alila. K 2022

LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUEN SUUNNITTELU

- Lasten yksilöllisten tarpeiden sitominen ryhmän vasuun ja toiminnan säännöllinen arviointi tiimissä

TYÖTÄ OHJAAVAT ASIAKIRJAT

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022

Sievin kunnan VASU

Lapsen vasu/kehityksen ja oppimisen tuen suunnitelma

Ryhmävasu

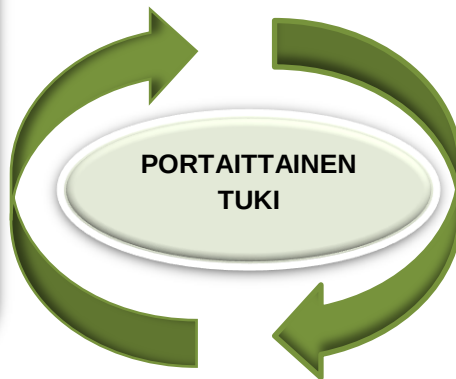
VARHAISKASVATUKSEN ALOITUS

- Tehostettu kasvatuskumppanuus:
- Kotikäynti lapsen kotiin varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa ja tutustumiskäynnit lapsen hoitopaikkaan
- Tiedonsiirto/vaihto

YLEINENTUKI

LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUEN SUUNNITELMAN SIIRTÄMINEN ARKIPÄIVÄN TOIMINNAKSI

- Ryhmän vasu pohjana toiminnan suunnittelussa
- Yksilölliset sopimukset arjen käytännöistä ja toimintatavoista

ERITYINENTUKI

VARHAISERITYISKASVATUKSEN KÄYTÄNNÖT

- Strukturi eli ympäristön mukauttaminen
- Kasvatustoiminnan mukauttaminen
- Kuntouttavien elementtien tehostaminen
- Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tehostaminen

ERITYISEN TUEN JÄRJESTELYT

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki

Ryhmä/yksilö avustaja

TEHOSTETTUTUKI

LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUEN SUUNNITELMAN LAATIMINEN OSANA LAPSEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAA

- Laaditaan viipymättä tuen tarpeen havaitsemisesta
- Huoltajien ja varhaiskasvattajan havainnot ja huomiot lapsesta
- Terapeuttien palaute
- Tutkivien tahojen palaute (OYS, KPKS, Tahkokangas)

Kuvio 7: Lapsen kehityksen ja oppimisen portaittainen tuki (Arjen käytäntöjen opasta mukaillen)

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹⁰⁴. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.¹⁰⁵

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsitteystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.¹⁰⁶ Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.¹⁰⁷

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹⁰⁸.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹⁰⁹. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alka-

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 d §, 4. momentti

¹⁰⁶ Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

¹⁰⁷ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

¹⁰⁸ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

¹⁰⁹ Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 § 3 momentti

mista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹¹⁰.

Yhteistyö lapsen, huoltajan sekä asiantuntijoiden kanssa tuen aikana Sievissä

Varhaiskasvatuksessa lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on huoltajien ja kasvattajien havaintojen yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu tuen tarve.

Lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää kasvattajan systemaattista havainnointia lapsen toiminnoista varhaiskasvatuksen arjessa ja lapsiryhmässä. Varhaiskasvattajan havainnot, päivittäiset keskustelut huoltajien kanssa, kuvapäiväkirja, lapsen ajatuksien ja mielipiteiden huomioiminen sekä dokumentointi mahdollistavat yhteisen ymmärryksen lapsen tarvitseman tuen ja siihen liittyvien toimintatapojen/menetelmien osalta. Varhaiskasvatuksen tukitoimet lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi aloitetaan heti, kun tuen tarve on havaittu. Vastuut ja työnjako sovitaan eri toimijoiden kesken lapsen vasukeskustelussa ja ne kirjataan lapsen vasuun, jota arvioidaan vähintään kahdesti toimintakauden aikana, tarvittaessa useamminkin.

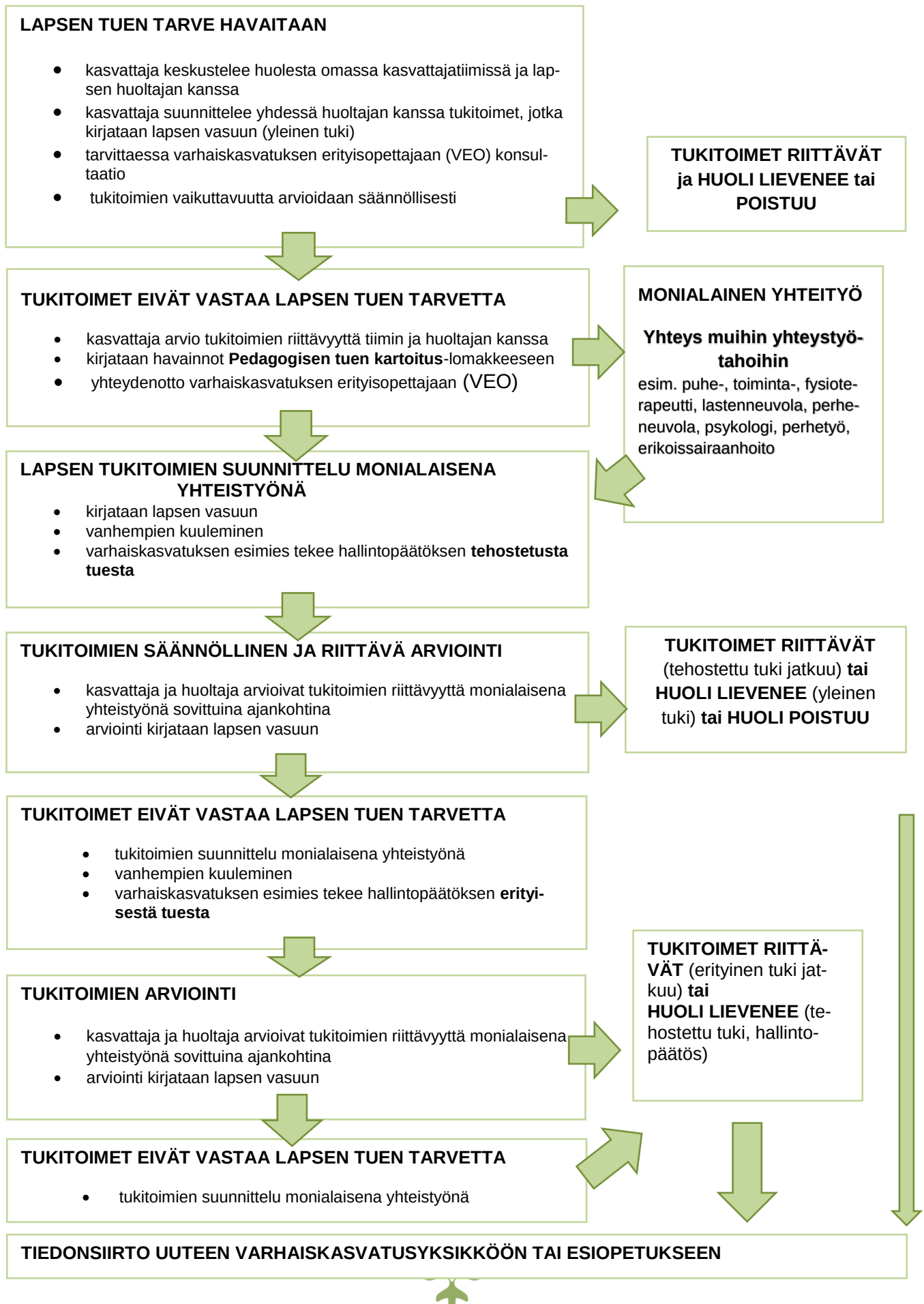
Lapsen tarvitsema tuki suunnitellaan ja toteutetaan tarvittaessa monialaisena yhteistyönä lapsen edun mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa monialaisen palaverin koollekutsujana toimii pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen kasvattajat tai – erityisopettaja. Lapsen tarvitseman tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa tulee huomioida lapsen ja huoltajien osallisuus.

Lapsen vahvuuksien ja onnistumisten esiintuominen sekä myönteisen palautteen antaminen korostuvat yhteistyössä tukea tarvitsevien lasten huoltajien kanssa. Yhteistyö pohjautuu huoltajien ja kasvattajien väliseen luottamukseen ja avoimeen vuorovaikutukseen. Molemminpuolinen tiedon välittäminen lapsen tarvitsemasta ja saamasta tuesta on ensiarvoisen tärkeää. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen tai nivelvaiheissa esim. siirtyessä esiopetukseen.

¹¹⁰ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

LAPSEN TUEN POLKU SIEVIN VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso¹¹¹ ja tuen muodot¹¹² tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹¹³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹¹⁴.

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

¹¹¹ Varhaiskasvatustilaki 15 a §

¹¹² Varhaiskasvatustilaki 15 b §

¹¹³ Varhaiskasvatustilaki 15 c §

¹¹⁴ Varhaiskasvatustilaki 35 ja 38 §

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös¹¹⁵.

Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹¹⁶. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹¹⁷.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹¹⁸.

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹¹⁹. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia** ja

¹¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹¹⁶ HE 148/2021 vp, s. 32

¹¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

hoidollisia tuen muotoja. Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹²⁰. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen

¹²⁰ Varhaiskasvatuslaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan. Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Tuen toteuttaminen Sievissä

Lapsen kehityksen ja oppimisen portaittainen tuki on jaoteltu kolmiportaisesti yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Kolmiportaisen tuen perustana on laadukas varhaiskasvatus ja pedagogiikka. Tuen portailla siirtyminen tapahtuu hallitusti ja yhteistyössä eri tahojen kanssa. Yleisen tuen antaminen lapselle ei edellytä erityisiä tutkimuksia tai monialaista asiantuntijayhteistyötä vaan perustuu henkilöstön osaamiseen, tuen tarpeiden tunnistamiseen ja niihin vastaamiseen. Yleisen tuen tukitoimet helpottavat usein koko lapsiryhmän toimintaa.

Tuen järjestäminen rakentuu yksilöllisesti lapsen vahvuuksien pohjalta huomioiden lapsen kehitykselliset ja oppimiseen liittyvät tarpeet. Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen perustuu lapsen ja kasvattajan väliseen myönteiseen vuorovaikutussuhteeseen sekä lasten vertaisvuorovaikutuksiin.

Pedagogisia tuen muotoja ja järjestelyjä ovat mm. struktuurin luominen lapsen päivään, sensitiivinen vuorovaikutus ja kommunikointi, yhteisesti sovitut toimintatavat- ja -menetelmät, toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi, arviointi sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio. Rakenteellisia tuen muotoja ovat mm. henkilöstön osaamisen lisääminen, henkilöstörakenteen tarkastelu, henkilöstömäärän lisääminen ja apuvälineiden käyttäminen. Hoidollisilla tukitoimilla puolestaan pyritään vastaamaan lapsen sairaanhoidollisiin, perushoitoon tai avustamiseen liittyviin tarpeisiin. Tukitoimet suunnitellaan siten, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja mahdollisuus toimia osana vertaisryhmää toteutuu. Yleisentuen antamisen osalta hallintopäätös tehdään silloin, kun lapsi tarvitsee esim. tulkitsemis- tai avustamispalveluita tai apuvälineitä.

Kaikkia koskeva laadukas varhaiskasvatus ja yleinen tuki

- Laadukas pedagoginen arki ja ennakoiva oppimisympäristö
- Toiminnanohjaustaitojen ja itsesäätelyn tukeminen
- Kasvattajan turvallinen ja aktiivinen, sensitiivinen läsnäolo
- Tunne- ja kaveritaitojen systemaattinen harjoittelu
- Laadukas pedagoginen pienryhmätoiminta ja leikkitoiminta
- Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio ja yhteistyö
- Avoin yhteistyö ja puheeksi otto huoltajien kanssa
- Lapsen saama tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan

Jos arvioidaan, että yleisen tuen tukitoimet eivät ole lapselle riittäviä ryhdytään lapselle antamaan tehostettua tukea niillä kasvun ja kehityksen alueilla, joilla hän tukea tarvitsee. Tehostetun tuen suunnittelu, toteutus ja arviointi tehdään yhteistyössä perheen, varhaiskasvattajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tarvittaessa tuen suunnittelussa ja toteutuksessa voidaan hyödyntää monialaista yhteistyöverkostoa. Yleisen ja tehostetun tuen tukitoimet ovat keskenään samankaltaisia. Tehostetussa tuessa on usein käytössä useampia tukitoimia ja ne jatkuvat pidempään, säännöllisesti ja vahvempana kuin yleisessä tuessa.

Tehostetussa tuessa käytettäviä tukimuotoja mm.

- Lisääntynyt, jatkuva ja säännöllinen tuen tarve
- Tiiviimpi yhteistyö huoltajien kanssa
- Moniammatillinen yhteistyö
- Useampi tuen muoto samanaikaisesti käytössä
- Yksilöllisempi tuki ja resurssit
- Koko tiimin sitoutuminen, arjen suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus
- Vaihtoehtoiset kommunikaatiomenetelmät käytössä säännöllisesti (kuvat, viittomat)
- Kuntouttavat pienryhmät ja erityispedagogiset menetelmät
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio ja tuki
- Yksilölliset oppimistavoitteet ja –menetelmät lapsen tarpeiden mukaisesti
- Yksilöllinen päivästrukturi
- Tarvittaessa lapsiryhmän koon pienentäminen / ryhmäavustaja
- Henkilökohtaisten apuvälineiden käyttö
- Lapsen tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja tuen antamisesta tehdään hallintopäätös

Jos tehostettu tuki ei riitä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi, arvioidaan tarvetta siirtyä erityiseen tukeen. Erityinen tuki edellyttää henkilöstön erityispedagogisen osaamisen vahvistamista ja usein vahvoja pedagogisia ja rakenteellisia ratkaisuja ryhmän toiminnassa.

Siirtyminen erityiseen tukeen perustuu monialaiseen asiantuntija-arvioon lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tilanteesta. Erityistä tukea annetaan pääasiassa silloin, kun tuen tarve on suuri ja se johtuu lapsen vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai tunne-elämän vakavista haasteista.

Erityinen tuki on kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea, jossa yleisen ja tehostetun tuen tukitoimien lisäksi otetaan käyttöön erityisentuen tukitoimia. Erityisen tuen toteuttamisessa korostuu aktiivista monialainen yhteistyötä huoltajien, varhaiskasvattajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa. Erityisen tuen vaikuttavuutta arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti ja johdonmukaisesti monialaisessa yhteistyössä. Lapsen siirtymisestä erityiseen tukeen tehdään hallintopäätös huoltajien kuulemisen jälkeen. Erityisen tuen suunnitelma liitetään osaksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Erityisen tuen tukitoimia**Pedagogisia ratkaisuja:**

- Kehityksen ja oppimisen tuki kokoaikainen, arjessa jatkuva tuki
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan vahva tuki mm. yksilöity toiminta, ryhmän toiminnan seuranta
- ja tukeminen
- Henkilöstön erityispedagoginen osaaminen
- Tulkki- ja avustamispalvelut

Rakenteellisia ratkaisuja:

- Oppimisympäristöjen rakenteellinen muokkaus
- Lasta tukevien apuvälineiden käyttö
- Ryhmäkoon pienentäminen
- Henkilöstön mitoitus/rakenne

Hoidolliset tuen muodot:

- tiivis yhteistyö huoltajien kanssa (konsultointi, ohjaus)
- säännöllinen ja yksilöllinen yhteistyö sosiaali- terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa

5.4 Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹²¹. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista¹²².

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

¹²¹ Varhaiskasvatuslaki 15 a ja d §

¹²² Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹²³. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa.

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹²⁴. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.¹²⁵

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹²⁶. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

¹²³ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹²⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹²⁵ HE 148/2021 vp, s. 34

¹²⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹²⁷.

¹²⁷ HE 148/2021 vp, s. 35

Lapsen tuki varhaiskasvatussuunnitelmassa

Varhaiskasvatuksessa lapselle annettava tehostettu tai erityinen tuki ja tuen toteuttamisen muodot ja arviointi kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatuspalveluissa on käytössä sähköinen Daisy toiminnanohjausjärjestelmä sisältäen sähköisen lapsen vasun.

Kun huoli lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyen herää kasvattajat keskustelevat huoltajien kanssa ja tekevät pedagogisen tuen kartoituksen ennen varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultointia. Pedagogisen kartoituksen tekemiseen on käytössä oma lomake.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan kokonaiskuva lapsen vahvuuksista, mielenkiinnon kohteista ja sen hetkistä kehityksen ja oppimisen tuen tapeista sekä lapsen saama tuki. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhdessä lapsen huoltajien, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja mahdollisten muiden yhteistyötahojen kanssa.

Lapsen tuen tarpeista valitaan hänen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta keskeisimmät asiat ja harjoiteltavat taidot. Suunnitelmaan kirjataan pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset menetelmät, joita toteutetaan arjen eri tilanteissa päivittäin.

Varhaiskasvatuksessa havainnoidaan ja arvioidaan lapsen edistymistä sekä suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä vähintään kaksi kertaa toimintakauden aikana. Arvioinnissa huomioidaan myös lapsen mielipiteet ja toiveet.

Kolmiportaisen tuen portaalta toiselle siirryttäessä lapsen vasuun kirjataan aina arvio annettujen tukitoimien riittävydestä ja vaikuttavuudesta sekä suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tarvitsemista tukitoimista jatkossa.

Siirtymävaiheessa huolehditaan riittävästä tiedonsiirrosta lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sekä siihen kirjatun tuen osalta. Tiedonsiirrosta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on luotu oma toimintamalli. Käytössä on Tiedonsiirto esiopetukseen lomake. Tarvittaessa pidetään myös moniammatillisen tiimin sekä huoltajien kesken yhteisiä palaverreja, joiden tarkoituksen on varmistaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen jatkuminen lapsen tarpeiden mukaisesti.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹²⁸. Hallintopäätösmentelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹²⁹. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹³⁰. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi

¹²⁸ Varhaiskasvatustilaki 15 e §

¹²⁹ Hallintolaki 34 §

¹³⁰ HE 148/2021 vp, s. 35

hakea siihen muutosta valittamalla¹³¹. Päätös on aina perusteltava¹³². Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹³³.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹³⁴.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹³⁵.

Varhaiskasvatustuksen piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹³⁶. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämismääräyksen mukainen kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.¹³⁷

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

¹³¹ Varhaiskasvatusturvalaki 62 §

¹³² Hallintolaki 34, 45 § 1 momentti, 47 § ja varhaiskasvatusturvalaki 15 a §

¹³³ HE 148/2021 vp, s. 36

¹³⁴ HE 148/2021 vp, s. 34

¹³⁵ Varhaiskasvatusturvalaki 15 c ja e §

¹³⁶ Varhaiskasvatusturvalaki 15 e §

¹³⁷ HE 148/2021 vp, s. 30

Hallintopäätökset

Varhaiskasvatuksen esimiehet tekevät hallintopäätöksen Daisy toiminnanohjausjärjestelmässä lapselle annettavan tehostetun ja erityisen tuen osalta sekä tukipalveluista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvät päätökset tekee sivistysjohtaja.

Ennen hallintopäätöksiä lapsen huoltajia kuullaan ja heidän kanssa laaditaan yhteistyössä tuen suunnitelma. Kunkin ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja tai vastaava lastenhoitaja vastaa yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tuenprosessista. Tuen suunnitelma sekä siitä tehty hallintopäätös ovat huoltajien nähtävillä Daisy toiminnanohjausjärjestelmässä. Hallintopäätökseen on liitetty ohjeet oikaisuvaatimuksen osalta.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

7 Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹³⁸ Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

¹³⁸ Varhaiskasvatuslaki 24 §

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹³⁹. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevilla asioilla. Kansallisen tason arvoinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁴⁰. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁴¹. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁴².

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

¹³⁹ Varhaiskasvatustilasto 24 §

¹⁴⁰ Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

¹⁴¹ Varhaiskasvatustilasto 24 §

¹⁴² Varhaiskasvatustilasto 20 §

Toiminnan arviointi ja kehittäminen Sievin varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuslaissa, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, Sievin kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa sekä kuntastrategiassa asetetut tavoitteet ja arvot ohjaavat varhaiskasvatuspalveluiden toiminnan kehittämistä. Varhaiskasvatuksen laadun ja toiminnan kehittämisessä on tärkeää avoin keskustelu- ja kehittämiskulttuuri sekä johdon ja henkilöstön sitoutuminen työhön.

Järjestäjänä Sievin kunta arvioi varhaiskasvatuksen rakenteellisten tekijöiden ohella myös varhaiskasvatuksen laatua. Arviointia tehdään osana talous- ja toimintasuunnitelmaa sekä kuntastrategiaa neljännes vuosittain. Arvioinnin tulee perustua dokumentoituun tietoon ja sen tavoitteena on tukea yksikötasolla tehtävää päivittäistä työtä. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti ja suunnitelmaan tehdyt päivitykset viedään tiedoksi sivistyslautakunnalle. Henkilöstön itsearviointi on myös keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Vuosittaisten kehityskeskusteluiden lisäksi henkilöstön itsearvioinnissa tul- laan tulevaisuudessa hyödyntämään kansallista laadunarviointijärjestelmä Valssia.

Valssi on digitaalinen laadunarviointiväline, joka mahdollistaa niin varhaiskasvatuspalveluita tukevien rakenteiden kuin ydinprosessienkin arvioinnin säännöllisesti ja suunnitelmallisesti. Arviointijärjestelmä asteittainen käyttöönotto toteutetaan osana Valssi-hanketta elokuusta 2023 alkaen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi

Yksilötason tavoitteiden saavuttamisen arviointi tapahtuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden pohjalta. Arviointia tehdään yhdessä huoltajien kanssa vasukeskusteluissa ja arviointi kirjataan lapsen vasuun. Huoltajien kanssa käydyssä arvioinnissa nousseet kehittämistarpeet mm. pedagogisen toiminnan osalta tulee huomioida myös yksikkö- ja ryhmätason arvioinnissa. Lapsen itsearviointia harjoitellaan lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden vuorovaikutuksessa kasvattajien kanssa.

Vasu-keskustelun valmistavat havainnot

- Kielten rikasmaailma (vuorovaikutus, kielen ymmärtäminen, puheen tuottaminen, muisti ja sanavarasto, kiinnostus lukemiseen ja kirjoittamiseen, opetuskieli)
- Ilmaisun monet muodot (musiikillinen, kuvallinen, käsityöllinen, sanallinen ja kehollinen ilmaisu, leikki)
- Minä ja meidän yhteisömme (perhe/lähiyhteisö, kulttuuri, katsomuskasvatus, media)
- Tutkin ja toimin ympäristössäni (matemaattinen ajattelu, ympäristö- ja teknologiakasvatus)
- Kasvan, liikun ja kehityn (liikkuminen, pukeutuminen, ruokailu, lepo, terveys)

Lapsen vasun sisältö:

- **Lapsen mahdollisen aiemman vasun tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen arviointi**
 - Tavoitteiden toteutuminen ja havainnot lapsen edellisestä vasusta
- **Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi**
 - Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet sekä niiden huomioon ottaminen
 - Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle
 - Toimenpiteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi
 - Mahdolliset muut kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät tarpeet sekä tuen toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja sovitut järjestelyt, tukipalvelut
- **Muut huomioitavat asiat**
 - Yhteistyö ja vastuut
 - Lapsen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvät muut huomioitavat asiat
 - Laatisessa hyödynnetyt muut mahdolliset asiakirjat ja suunnitelmat

Miten yksikön ja ryhmän pedagoginen toiminta on vastannut lasten tarpeisiin?

Ryhmän pedagoginen suunnitelma (ryhmävasu) on pedagogisen dokumentoinnin kokonaisuus, johon sisältyy toiminnan suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen. Ryhmävasuun kirjattujen toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan yksiköissä toimintakausittain. Säännöllinen arviointi mahdollistaa yksikön ja ryhmän tavoitteiden ja suunnitelmien tarkentamisen ja toiminnan kehittämisen. Ryhmän pedagoginen suunnitelma (ryhmävasu) kirjataan Daisy toiminnanohjausjärjestelmään.

Ryhmävasun sisältö:

Varhaiskasvatuksen arvoperusta ja yleiset tavoitteet

- Mitkä ovat päiväkotimme varhaiskasvatuksen arvot? (pohjana valtakunnallinen/paikallinen VASU)
- Miten toteutuvat ja näkyvät arjessa?

Varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (tiimisopimus)

- Yhteistyökäytännöt (ja -muodot)
- Lasten osallisuus
- Pienryhmätoiminta
- Varhaiskasvatukseen tulo- ja lähtötilanteet
- Perushoitotilanteet
- Pedagoginen dokumentointi ja suunnittelu
- Leikki ja monipuoliset oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksen oppimisen alueet

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin lähiympäristössä
- Kasvan, liikun ja kehityn

